

การติดตามและการประเมินผลการบังคับใช้
พระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรม
แห่งชาติ พ.ศ. 2549 ผ่านเครื่องมือการประเมิน
ผลการบังคับใช้กฎหมาย
(Monitoring and Evaluation of the
Implementation of the National Justice
Administration Development Act
B.E. 2549 (2006) Through the Law
Enforcement Instrument)

ยุทธพงษ์ ลีลากิจไพศาล*

Yutthapong Leelakitpaisarn

ธัญภัสร์ ศรีเนธิยาศิน*

Tananyaphat Srinathiyawasin

พรเพ็ญ ไตรพงษ์*

Pornpen Traipong

■ บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อติดตามและประเมินผล การบังคับใช้พระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549 ผ่านเครื่องมือการประเมินผลการบังคับใช้กฎหมายที่สำนักงานกิจการยุติธรรม ได้พัฒนาขึ้นและเพื่อเสนอผลการประเมินการบังคับใช้พระราชบัญญัติพัฒนา การบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549 ต่อหน่วยงานหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง กับพระราชบัญญัติดังกล่าวให้ทราบถึงแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพในการ บังคับใช้กฎหมายเพื่อพัฒนาและแก้ไขปรับปรุงให้กฎหมายมีความสอดคล้อง ต่อความจำเป็นในการมี/ใช้กฎหมายในปัจจุบัน บทบัญญัติของกฎหมาย

* โรงเรียนกฎหมายและการเมือง มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

School of Law and Politics Suan Dusit University

Received: May 21, 2021 Revised: January 31, 2022 Accepted: February 22, 2022

การนำกฎหมายไปบังคับใช้ ความรู้ ทักษะ และ พฤติกรรมของผู้ถูกบังคับใช้กฎหมาย ผลที่ได้จากการบังคับใช้กฎหมาย และผลกระทบจากการบังคับใช้กฎหมาย กลุ่มตัวอย่างหรือกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาวิจัยได้มาจากการเลือกตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (multistage sampling) และใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) โดยเก็บข้อมูลทั้งสิ้นจำนวน 115 คน วิธีการดำเนินการศึกษาวิจัยใช้กระบวนการหาข้อมูลด้วยวิธีการเชิงคุณภาพ (qualitative technique) ได้แก่ การค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึก การประชุมกลุ่มย่อยและการสัมมนาระดมความคิดเห็นวิพากษ์ร่างรายงานวิจัย ผลการศึกษาได้ในภาพรวมระดับการบังคับใช้กฎหมายมีค่าเฉลี่ยร้อยละ 55.48 อยู่ในระดับ 6 (ปานกลาง) ใช้กฎหมายนี้ต่อไปได้ แต่ต้องมีการปรับปรุง โดยต้องแก้ไขเกือบทุกองค์ประกอบ

คำสำคัญ: การติดตามและการประเมินผล การบังคับใช้กฎหมาย, พระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549, เครื่องมือการประเมินผลการบังคับใช้กฎหมาย

■ Abstract

This research is aimed at monitoring and evaluating the implementation of the National Justice Administration Development Act B.E. 2549 (2006) using the law enforcement instrument (LEI) developed by the Office of Justice Affairs. The results of

enforcement evaluation under the National Justice Administration Development Act B.E. 2549 (2006) to related agencies or persons for their acknowledgement of the enhancement on developed and revised law enforcement with necessity of legislation, social context, enforcement efficiency, enforced person's knowledge, attitude and behaviors, and impact of enforcement. In this research, the multi-stage random sampling and purposive sampling were applied to the sample group of 115 key informants. Qualitative methods which include documentary research, literature review, in-depth interview, focus group and the draft report review seminar were employed. The result showed that overall law enforcement level of the Act was at a mean of 55.48 percentage and rated in level of 6 (moderate). It can be implied that the Act is legally enforceable. However, the context in all elements must be revised.

Keywords: Monitoring and Evaluation of the Implementation, the National Justice Administration Development Act B.E. 2549 (2006), Law Enforcement Instrument

■ บทนำ

ประเทศไทยก่อนมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 เมื่อวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2560 นั้น กระบวนการ

ตรากฎหมายยังไม่มีกำหนดให้ผู้ที่เกี่ยวข้องหรือผู้ที่อาจได้รับผลกระทบจากการตรากฎหมายเข้ามามีส่วนร่วมไว้อย่างเป็นรูปธรรมชัดเจน ซึ่งจะเห็นได้ว่าการตรากฎหมายเพื่อใช้บังคับกับบุคคลในสังคมย่อมส่งผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน จึงมีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการจัดทำกฎหมายขึ้นใหม่ให้มีความชัดเจนและเป็นธรรม และตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน อีกทั้งให้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยกำหนดหลักเกณฑ์ไว้ในมาตรา 77 วรรคแรก บัญญัติว่า “รัฐพึงจัดให้มีกฎหมายเพียงเท่าที่จำเป็น และยกเลิกหรือปรับปรุงกฎหมายที่หมดความจำเป็นหรือไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ หรือที่เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิต หรือการประกอบอาชีพโดยไม่ชักช้าเพื่อไม่ให้เป็นภาระแก่ประชาชนและดำเนินการให้ประชาชนเข้าถึงตัวบทกฎหมายต่าง ๆ ได้โดยสะดวกและสามารถเข้าใจกฎหมายได้ง่ายเพื่อปฏิบัติตามกฎหมายได้อย่างถูกต้อง” และวรรคสอง “ก่อนการตรากฎหมายทุกฉบับ รัฐพึงจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกฎหมายอย่างรอบด้านและเป็นระบบ รวมทั้งเปิดเผยผลการรับฟังความคิดเห็นและการวิเคราะห์นั้นต่อประชาชน และนำมาประกอบการพิจารณาในกระบวนการตรากฎหมายทุกขั้นตอน เมื่อกฎหมายมีผลใช้บังคับแล้ว รัฐพึงจัดให้มีการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายทุกกรอบระยะเวลาที่กำหนดโดยรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องประกอบด้วย เพื่อพัฒนากฎหมายทุกฉบับให้สอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไป” กล่าวโดยสรุป คือ มาตรา 77 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

ได้กำหนดให้การจัดทำกฎหมายจำเป็นต้องมีการตรวจสอบความจำเป็นในการมีกฎหมาย มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้อง มีการวิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดจากกฎหมายและกำหนดให้มีการเปิดเผยผลการรับฟังความคิดเห็นและการวิเคราะห์นั้นต่อประชาชน และนำมาประกอบการพิจารณาในกระบวนการตรากฎหมายทุกขั้นตอนและกำหนดให้มีการตรวจสอบเนื้อหาของร่างกฎหมาย รวมทั้งเมื่อกฎหมายใช้บังคับแล้วจะต้องมีการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายทุกกรอบระยะเวลาที่กำหนด

สำนักงานกิจการยุติธรรมได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการบังคับใช้กฎหมายให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน จึงได้มีการพัฒนาเครื่องมือการประเมินผลการบังคับใช้กฎหมายขึ้นเพื่อประเมินผล การดำเนินงานและความสอดคล้องต่อเจตนารมณ์หลักของกฎหมายที่ได้บัญญัติไว้เพื่อที่จะปรับปรุงหรือพัฒนาการบังคับใช้กฎหมายให้ดำเนินต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยการสร้างเครื่องมือการประเมินผลการบังคับใช้กฎหมาย (LEI) ซึ่งมียอดประกอบ และหลักเกณฑ์ในการประเมินที่สำคัญ ได้แก่ (อุไร จักรษัตรีมงคล, 2560)

- (1) ความจำเป็นในการมี/ใช้กฎหมายในปัจจุบัน
 - (2) บทบัญญัติของกฎหมาย
 - (3) การนำกฎหมายไปบังคับใช้
 - (4) ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมของผู้ถูกบังคับใช้กฎหมาย
 - (5) ผลที่ได้รับจากการบังคับใช้กฎหมาย
 - (6) ผลกระทบจากการบังคับใช้กฎหมาย
 - (7) ความคุ้มค่าของการตราและใช้กฎหมาย
- เมื่อเทียบกับส่วนได้ส่วนเสียที่ประชาชนหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจะได้รับ

โดยเครื่องมือดังกล่าว สำนักงานกิจการยุติธรรม ในฐานะฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ (กพยช.) ได้นำเสนอคณะอนุกรรมการพัฒนากฎหมาย และการบังคับใช้ในคราวประชุมที่ 3/2560 วันที่ 4 สิงหาคม พ.ศ. 2560 โดยคณะอนุกรรมการฯ ได้มอบหมายให้ฝ่ายเลขานุการฯ นำเครื่องมือดังกล่าวไปทดลองประเมินผลกฎหมายที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมรักษาการเพื่อให้เครื่องมือมีประสิทธิภาพต่อไป โดยในปีงบประมาณ 2561 สำนักงานกิจการยุติธรรม ได้นำเครื่องมือดังกล่าวมาทดลองประเมินผลการบังคับใช้กฎหมาย จำนวน 2 ฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2558 และพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และในปีงบประมาณ 2562 ได้นำเครื่องมือดังกล่าวมาทดลองประเมินผลการบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 เนื่องจากเป็นกฎหมายที่มีบทบาทสำคัญต่อการลดความเหลื่อมล้ำในกระบวนการยุติธรรมและได้ใช้บังคับมาเป็นเวลาพอสมควร ซึ่งการประเมินผลการบังคับใช้กฎหมายทั้ง 3 ฉบับดังกล่าวในเบื้องต้น นอกจากผลการประเมินจะสะท้อนประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการบังคับใช้กฎหมายทั้ง 3 ฉบับว่าสามารถบังคับใช้ต่อไปได้แล้ว ยังนำมาซึ่งข้อเสนอแนะในการปรับปรุงกฎหมายทั้ง 3 ฉบับ ในประเด็นต่างๆ ให้มีความทันสมัยสามารถอำนวยความสะดวกให้กับประชาชน รวมถึงข้อเสนอแนะสำหรับการปรับปรุงเครื่องมือการประเมินผลการบังคับใช้ในหลายประเด็น เช่น ควรมีการทบทวนหรือปรับข้อความ นิยาม ความหมายในบางคำที่ทำให้

ผู้ใช้เกณฑ์เข้าใจได้ง่ายและตรงตามเจตนารมณ์ของเกณฑ์พิจารณา ควรมีการทบทวนหรือรวมเกณฑ์พิจารณาบางตัวเข้าไว้ด้วยกัน ควรมีการพัฒนาเกณฑ์และระดับในการแปลผล เป็นต้น

ในการนี้ สำนักงานกิจการยุติธรรม พิจารณาแล้ว เพื่อเป็นการต่อยอดและพัฒนาเครื่องมือการประเมินผลการบังคับใช้กฎหมาย (LEI) ให้สามารถนำมาใช้ประเมินผลการบังคับใช้กฎหมายได้อย่างเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพ จึงเห็นควรให้มีการนำเครื่องมือการประเมินผลการบังคับใช้กฎหมาย (LEI) มาทดลองประเมินผลการบังคับใช้พระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549 เนื่องจากเป็นกฎหมายที่มีความแตกต่างจากพระราชบัญญัติทั้ง 3 ฉบับ กล่าวคือ เป็นกฎหมายในเชิงนโยบายที่มีได้มีการบังคับใช้กับประชาชนโดยตรง แต่เป็นการใช้บังคับในลักษณะเชิงนโยบายและเป็นการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน รวมถึงเป็นกฎหมายที่บังคับใช้มาระยะเวลาหนึ่ง และแม้จะประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน แต่ในทางปฏิบัติงานของหน่วยงานพบว่า บทบัญญัติบางมาตราไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน รวมไปถึงการปฏิบัติงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ดังนั้น จึงเป็นการเหมาะสมที่จะนำพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวมาประเมินผลโดยใช้เครื่องมือการประเมินผลการบังคับใช้กฎหมาย เพื่อวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายว่ามีความสอดคล้องกับเจตนารมณ์หรือเกิดประโยชน์ต่อประชาชนและสังคมไทยหรือไม่ อันจะนำไปสู่ข้อสรุปหรือข้อเสนอต่อหน่วยงานต่างๆ ในการยกเลิก ปรับปรุง หรือแก้ไขกฎหมายให้มีความเหมาะสม และเป็นการนำ

เครื่องมือประเมินผลการบังคับใช้กฎหมาย มาทดลองใช้กับพระราชบัญญัติที่มีได้มีผล บังคับใช้กับประชาชนโดยตรง ซึ่งปัจจุบัน มีกฎหมายลักษณะนี้จำนวนมาก เพื่อนำมาพัฒนา ต่อยอดไปสู่ข้อเสนอแนะในการพัฒนาเครื่องมือ ดังกล่าวให้มีประสิทธิภาพต่อไป

■ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและประเมินผลการบังคับใช้ พระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรม แห่งชาติ พ.ศ. 2549 ผ่านเครื่องมือการประเมิน ผลการบังคับใช้กฎหมายที่สำนักงานกิจการ ยุติธรรมได้พัฒนาขึ้น

2. เพื่อเสนอผลการวิเคราะห์การประเมิน การบังคับใช้พระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงาน ยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549 ต่อหน่วยงาน หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว ให้ทราบถึงปัจจัยความสำเร็จ ปัญหาและอุปสรรค ในการบังคับใช้กฎหมาย รวมทั้งแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมาย เพื่อพัฒนาและแก้ไขปรับปรุงให้กฎหมายมีความ สอดคล้องต่อความจำเป็นในการตรากฎหมาย บริบทของสังคม และการบังคับใช้กฎหมายที่มี ประสิทธิภาพสมดังเจตนารมณ์ที่ตั้งไว้ อันจะ นำมาซึ่งการพัฒนากระบวนการเข้าถึงกระบวนการ ยุติธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. เพื่อทดลองการนำเครื่องมือประเมินผล การบังคับใช้กฎหมายมาใช้ประเมินผลการ บังคับใช้กฎหมาย

■ วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรในการศึกษาข้อมูลในครั้งนี้ มีการ กำหนดจังหวัดเพื่อการเก็บข้อมูลคณะวิจัยได้ ดำเนินการพิจารณาและทบทวนร่วมกับ คณะกรรมการติดตามฯ และสำนักงานกิจการ ยุติธรรม ซึ่งพิจารณาลงเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยลักษณะพื้นฐานของพระราชบัญญัติพัฒนาการ บริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549 ประกอบด้วยโครงสร้างของคณะกรรมการและ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ส่วนใหญ่อยู่ภายในจังหวัด กรุงเทพมหานคร ขณะที่ในกลุ่มของประชาชน หรือผู้เข้าร่วมโครงการ/ได้รับบริการจากการ ดำเนินงานภายใต้พระราชบัญญัติฯ นี้จะใช้เกณฑ์ ในการคัดเลือกจังหวัดในแต่ละภูมิภาคตาม ความเหมาะสมจากการจัดกิจกรรม/โครงการ ที่ให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วม ทั้งนี้อาจ ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของสำนักงานกิจการยุติธรรม เพื่อความเหมาะสมในการเก็บข้อมูล

สำหรับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คือ คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรม แห่งชาติ (ผู้บริหารหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ในระดับนโยบาย) หรือผู้แทน จำนวนไม่น้อยกว่า 15 คน ผู้บริหารและบุคลากรของสำนักงาน กิจการยุติธรรม จำนวนไม่น้อยกว่า 10 คน ผู้แทนจากคณะกรรมการ/หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กับพระราชบัญญัติฯ จำนวน 40 คน และ ประชาชนหรือกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมโครงการ/ ได้รับบริการ จากการดำเนินงานภายใต้พระราช- บัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549 จำนวน 50 คน ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

กลุ่มตัวอย่าง	จำนวนจังหวัด ที่ศึกษา	จำนวนตัวอย่าง ในแต่ละจังหวัด	รวม
คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ (ผู้บริหารหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในระดับนโยบาย) หรือผู้แทน	กรุงเทพมหานคร	ไม่น้อยกว่า 15 คน	15 คน
ผู้บริหารและบุคลากรของสำนักงานกิจการยุติธรรม	กรุงเทพมหานคร	ไม่น้อยกว่า 10 คน	10 คน
ผู้แทนจากคณะกรรมการ/หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับ พระราชบัญญัติฯ • ผู้แทนจากคณะกรรมการชุดต่าง ๆ ภายใต้อ คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ • ผู้แทนจากคณะกรรมการหรือคณะทำงานเฉพาะกิจ ที่ดำเนินการตามมติของคณะกรรมการพัฒนาการ บริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ • ผู้แทนจากหน่วยงาน หรือองค์กรที่ดำเนินการตามมติ ของคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรม แห่งชาติ	กรุงเทพมหานคร	40 คน	40 คน
ประชาชนหรือกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมโครงการ/ได้รับ บริการ จากการดำเนินงานภายใต้พระราชบัญญัติพัฒนา การบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549	กรุงเทพมหานคร และส่วนภูมิภาค	50 คน	50 คน
รวม	กรุงเทพมหานคร และส่วนภูมิภาค	ไม่น้อยกว่า 115 คน	

วิธีการดำเนินการศึกษาวิจัย

วิธีการดำเนินการศึกษาวิจัยใช้กระบวนการหาข้อมูลด้วยวิธีการเชิงคุณภาพ (qualitative technique) ได้แก่ การค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึก การประชุมกลุ่มย่อย และการวิพากษ์ร่างรายงานวิจัยซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. การศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร (documentary research)

โดยใช้เครื่องมือการประเมินผลการบังคับใช้กฎหมายที่สำนักงานกิจการยุติธรรม ได้พัฒนาขึ้น รวมถึงการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อศึกษาแนวคิดผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลสถิติเพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกลุ่มตัวอย่าง การสร้างแบบสอบถามและใช้ประกอบการวิเคราะห์ข้อมูล

2. การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview)

ผ่านแบบสอบถามที่ประกอบด้วยโครงสร้างข้อคำถามต่าง ๆ ที่กำหนดขึ้นตามเครื่องมือ

ประเมินผลกระทบในการออกกฎหมาย มาใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลในกลุ่มดังกล่าวได้มาจากการเลือกตัวอย่างแบบหลายชั้น (multistage random sampling) โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบโควตา (quota sampling) เพื่อกำหนดจำนวนของผู้ให้ข้อมูลในสัดส่วนที่เหมาะสมและใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) เพื่อความเหมาะสมต่อการให้ข้อมูลตามเกณฑ์พิจารณาในเครื่องมือ การประเมินผลการบังคับใช้กฎหมาย โดยได้รับความเห็นชอบจากสำนักงานกิจการยุติธรรม

3. การประชุมกลุ่มย่อย (focus group)

การศึกษาในครั้งนี้ ได้กำหนดให้มีการจัดสนทนากลุ่ม โดยการเชิญนักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549 และหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้อง จำนวนไม่เกิน 30 คน จัดขึ้นที่กรุงเทพมหานคร สำหรับผู้ให้ข้อมูลในกลุ่มดังกล่าวได้มาจากการเลือกตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) เพื่อความเหมาะสมต่อการให้ข้อมูลตามเกณฑ์พิจารณาในเครื่องมือการประเมินผลการบังคับใช้กฎหมาย โดยได้รับความเห็นชอบจากสำนักงานกิจการยุติธรรม

4. การประชุมเพื่อวิพากษ์ผลการประเมินการบังคับใช้พระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549 ซึ่งประกอบด้วย

เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549 และหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งบุคคลภายนอกที่มีความสนใจ จำนวน 70 คน

■ ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 การศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร

ในขั้นตอนนี้คณะผู้วิจัย ได้ศึกษาค้นคว้าเอกสาร พระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549 คู่มือการประเมินผลกระทบการบังคับใช้กฎหมายและติดตามผลการบังคับใช้กฎหมายในกระบวนการยุติธรรม และศึกษาการสร้างแบบสอบถามจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ตลอดจนเครื่องมือการประเมินผลการบังคับใช้กฎหมายที่สำนักงานกิจการยุติธรรมได้พัฒนาขึ้น รวมทั้ง การสอบถามจากผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบการจัดทำเครื่องมือให้เกิดความสมบูรณ์มากขึ้น ทำให้ได้แบบสัมภาษณ์ประกอบด้วยข้อคำถามมีทั้งเป็นข้อคำถามชนิดปลายเปิดและชนิดปลายปิด เพื่อนำไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวข้องทั้งหมด

ส่วนที่ 2 การสัมภาษณ์เชิงลึก

จากการศึกษาตามขั้นตอนและกระบวนการข้างต้น คณะผู้วิจัยพบว่า

1. จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกในภาพรวม สามารถแสดงตามตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

องค์ประกอบ	ระดับการบังคับใช้กฎหมาย	แนวทาง การดำเนินการ	ค่าเฉลี่ยการระดับการบังคับ ใช้กฎหมายในภาพรวม
องค์ประกอบที่ 1 ความจำเป็นในการมี/ ใช้กฎหมายในปัจจุบัน	58.33 ระดับ 6 (ปานกลาง)	ดำเนินการต่อไปได้ แต่ต้องมีการปรับปรุง แก้ไขในบางตัวชี้วัด	55.48 ระดับ 6 (ปานกลาง) ใช้กฎหมายนี้ต่อไปได้ แต่ต้องมีการปรับปรุง โดยต้องแก้ไข เกือบทุกองค์ประกอบ
องค์ประกอบที่ 2 บทบัญญัติของกฎหมาย	50.17 ระดับ 6 (ปานกลาง)	ดำเนินการต่อไปได้ แต่ต้องมีการปรับปรุง แก้ไขในบางตัวชี้วัด	
องค์ประกอบที่ 3 การนำกฎหมายไปบังคับใช้	82.52 ระดับ 9 (ดีเยี่ยม)	ดำเนินการต่อไปได้ โดยพิจารณาบททวน ในภาพรวม	
องค์ประกอบที่ 4 ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรม ของผู้ถูกบังคับใช้กฎหมาย	28.12 ระดับ 3 (น้อย)	ดำเนินการต่อไปได้ แต่ต้องมีการปรับปรุง แก้ไขทุกตัวชี้วัด	
องค์ประกอบที่ 5 ผลที่ได้จากการบังคับใช้ กฎหมาย	70.73 ระดับ 8 (ดี)	ดำเนินการต่อไปได้ แต่ต้องมีการปรับปรุง แก้ไขบางเกณฑ์ พิจารณา ในบางตัวชี้วัด	
องค์ประกอบที่ 6 ผลกระทบจากการบังคับใช้ กฎหมาย	43.00 ระดับ 5 (ปานกลาง)	ดำเนินการต่อไปได้ แต่ต้องมีการปรับปรุง แก้ไข ในบางตัวชี้วัด	

พระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรม
แห่งชาติ พ.ศ. 2549 ในภาพรวมระดับการบังคับ
ใช้กฎหมายมีค่าเฉลี่ยร้อยละ 55.48 อยู่ในระดับ
6 (ปานกลาง) โดยใช้กฎหมายนี้ต่อไปได้ แต่ต้อง
มีการปรับปรุง โดยต้องแก้ไขเกือบทุกองค์ประกอบ
เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบพบว่า
องค์ประกอบที่ 3 การนำกฎหมายไปบังคับใช้
มีระดับการบังคับใช้กฎหมายสูงสุด มีค่าเฉลี่ย

ร้อยละ 82.52 อยู่ในระดับ 9 (ดีเยี่ยม) โดยดำเนินการ
ต่อไปได้โดยพิจารณาบททวนในภาพรวม
รองลงมา คือ องค์ประกอบที่ 5 ผลที่ได้จาก
การบังคับใช้กฎหมาย มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 70.73
อยู่ในระดับ 8 (ดี) ดำเนินการต่อไปได้ แต่ต้อง
มีการปรับปรุงแก้ไขบางเกณฑ์พิจารณาในบาง
ตัวชี้วัด องค์ประกอบที่ 1 ความจำเป็นในการมี/
ใช้กฎหมายในปัจจุบัน มีค่าเฉลี่ย ร้อยละ 58.33

ระดับ 6 (ปานกลาง) ดำเนินการต่อไปได้ แต่ต้องมีการปรับปรุงแก้ไขในบางตัวชี้วัด องค์ประกอบที่ 2 บทบัญญัติของกฎหมาย มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 50.17 ระดับ 6 (ปานกลาง) ดำเนินการต่อไปได้ แต่ต้องมีการปรับปรุงแก้ไขในบางตัวชี้วัด องค์ประกอบที่ 6 ผลกระทบจากการบังคับใช้กฎหมาย มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 43.00

ระดับ 5 (ปานกลาง) ดำเนินการต่อไปได้ แต่ต้องมีการปรับปรุงแก้ไข ในบางตัวชี้วัด และ องค์ประกอบที่ 4 ความรู้ทัศนคติ และพฤติกรรมของผู้ถูกบังคับใช้กฎหมาย ค่าเฉลี่ยร้อยละ 28.12 ระดับ 3 (น้อย) ดำเนินการต่อไปได้ แต่ต้องมีการปรับปรุงแก้ไข ในบางตัวชี้วัด ตามลำดับ

ตารางที่ 3 ภาพรวมการประเมินผลการบังคับใช้พระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรม แห่งชาติ พ.ศ. 2549 พิจารณาตามองค์ประกอบ และตัวชี้วัด

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด	ระดับการบังคับใช้กฎหมาย	แนวทางการดำเนินการ	แนวทางการพัฒนา
องค์ประกอบที่ 1 ความจำเป็นในการมี/ใช้กฎหมายในปัจจุบัน 58.33 ระดับ 6 (ปานกลาง) ดำเนินการต่อไปได้ แต่ต้องมีการปรับปรุงแก้ไขในบางเกณฑ์พิจารณาของตัวชี้วัด	ตัวชี้วัด 1.1 การประเมินความจำเป็นในการมี/ใช้กฎหมาย	58.33 ระดับ 6 (ปานกลาง)	ดำเนินการต่อไปได้ แต่ต้องมีการปรับปรุงแก้ไขในบางเกณฑ์พิจารณา	ควรแก้ไข/ปรับปรุงในเกณฑ์พิจารณาที่ 6
องค์ประกอบที่ 2 บทบัญญัติของกฎหมาย 50.17 ระดับ 6 (ปานกลาง) ดำเนินการต่อไปได้ แต่ต้องมีการปรับปรุงแก้ไขในบางตัวชี้วัด	ตัวชี้วัด 2.1 ระบบตรวจสอบบทบัญญัติกฎหมาย	55.47 ระดับ 6 (ปานกลาง)	ดำเนินการต่อไปได้ แต่ต้องมีการปรับปรุงแก้ไขเกือบทุกเกณฑ์พิจารณา	ควรแก้ไข/ปรับปรุงในเกณฑ์พิจารณาที่ 4 และ 5
	ตัวชี้วัด 2.2 การทบทวนแก้ไขบทบัญญัติและสภาพบังคับของกฎหมาย	44.87 ระดับ 5 (ปานกลาง)	ดำเนินการต่อไปได้ แต่ต้องมีการปรับปรุงแก้ไขเกือบทุกเกณฑ์พิจารณา	ควรแก้ไข/ปรับปรุงในเกณฑ์พิจารณาที่ 1,2,4 และ 5

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด	ระดับการบังคับใช้กฎหมาย	แนวทาง การดำเนินการ	แนวทาง การพัฒนา
องค์ประกอบที่ 3 การนำกฎหมายไปบังคับใช้ 82.52 ระดับ 9 (ดีเยี่ยม) ดำเนินการต่อไปได้ โดยพิจารณาทบทวน ในภาพรวม	ตัวชี้วัด 3.1 การคัดสรร ผู้ปฏิบัติงาน บังคับใช้กฎหมาย	82.87 ระดับ 9 (ดีเยี่ยม)	ดำเนินการ ต่อไปได้ โดยพิจารณา ทบทวน ในภาพรวม	-
	ตัวชี้วัด 3.2 การกำกับ ติดตาม ผู้ปฏิบัติงาน บังคับใช้กฎหมาย	78.64 ระดับ 8 (ดี)	ดำเนินการ ต่อไปได้ โดยพิจารณา ทบทวน ในภาพรวม	-
	ตัวชี้วัด 3.3 การบริหาร ทรัพยากร มนุษย์และ ทรัพยากร ทางวัตถุ	86.04 ระดับ 9 (ดีเยี่ยม)	ดำเนินการ ต่อไปได้ โดยพิจารณา ทบทวน ในภาพรวม	-
องค์ประกอบที่ 4 ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมของ ผู้ถูกบังคับใช้กฎหมาย 28.12 ระดับ 3 (น้อย) ดำเนินการต่อไปได้ แต่ต้องมีการปรับปรุง แก้ไขทุกตัวชี้วัด	ตัวชี้วัด 4.1 ความสามารถ ในการเข้าถึง ข้อมูลและ ความรู้ของผู้ถูก บังคับใช้กฎหมาย ภายหลังที่ กฎหมายมีผล บังคับใช้	33.62 ระดับ 4 (น้อย)	ดำเนินการ ต่อไปได้ แต่ต้องมีการ ปรับปรุงแก้ไข ทุกเกณฑ์ พิจารณา	ควรแก้ไข/ ปรับปรุง ในเกณฑ์ พิจารณาที่ 3,4 และ 5
	ตัวชี้วัด 4.2 ทัศนคติของ ผู้ถูกบังคับใช้ กฎหมายภายหลัง ที่กฎหมาย มีผลบังคับใช้	33.33 ระดับ 4 (น้อย)	ดำเนินการ ต่อไปได้ แต่ต้องมีการ ปรับปรุงแก้ไข ทุกเกณฑ์ พิจารณา	ควรแก้ไข/ ปรับปรุง ในเกณฑ์ พิจารณาที่ 1

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด	ระดับการบังคับใช้กฎหมาย	แนวทาง การดำเนินการ	แนวทาง การพัฒนา
	ตัวชี้วัด 4.3 พฤติกรรมของ ผู้ถูกบังคับใช้ กฎหมายภายหลัง ที่กฎหมายมีผล บังคับใช้	17.40 ระดับ 2 (ปรับปรุง โดยด่วน)	ดำเนินการ ปรับปรุงแก้ไข ทั้งตัวชี้วัด อย่างเร่งด่วน	ควรแก้ไข/ ปรับปรุง ในเกณฑ์ พิจารณาที่ 1
องค์ประกอบที่ 5 ผลที่ได้จากการบังคับใช้กฎหมาย 70.73 ระดับ 8 (ดี) ดำเนินการต่อไปได้ แต่ต้องมีการปรับปรุงแก้ไข บางเกณฑ์พิจารณาของตัวชี้วัด	ตัวชี้วัด 5.1 ผลการ เปลี่ยนแปลง ภายหลังจากการ บังคับใช้กฎหมาย	70.73 ระดับ 8 (ดี)	ดำเนินการ ต่อไปได้ แต่ต้องมีการ ทบทวน บางเกณฑ์ พิจารณา	-
องค์ประกอบที่ 6 ผลกระทบจากการบังคับ ใช้กฎหมาย 43.00 ระดับ 5 (ปานกลาง) ดำเนินการต่อไปได้ แต่ต้องมีการปรับปรุง แก้ไขในเกณฑ์ พิจารณาของตัวชี้วัด	ตัวชี้วัด 6.1 ผลการ เปลี่ยนแปลง พฤติกรรมของ บุคคลและสังคม ที่สืบเนื่องจาก การใช้กฎหมาย	43.00 ระดับ 5 (ปานกลาง)	ดำเนินการ ต่อไปได้ แต่ต้องมีการ ปรับปรุงแก้ไข เกือบทุกเกณฑ์ พิจารณา	ควรแก้ไข/ ปรับปรุง ในเกณฑ์ พิจารณาที่ 1,3 และ 4

เมื่อพิจารณาตามองค์ประกอบ และทุกตัวชี้วัดของผลการประเมินการบังคับใช้พระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549 พบว่า

องค์ประกอบที่ 1 ความจำเป็นในการมี/ใช้กฎหมายในปัจจุบัน มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 58.33 อยู่ในระดับ 6 (ปานกลาง) ดำเนินการต่อไปได้ แต่ต้องมีการปรับปรุงแก้ไขในบางเกณฑ์พิจารณาของตัวชี้วัด ซึ่งประกอบด้วยตัวชี้วัด 1.1 การประเมินความจำเป็นในการมี/ใช้กฎหมาย

มีระดับการบังคับใช้กฎหมาย มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 58.33 อยู่ในระดับ 6 (ปานกลาง) มีแนวทางการดำเนินการ คือ ดำเนินการต่อไปได้ แต่ต้องมีการปรับปรุงแก้ไขในเกณฑ์พิจารณาที่ 6 คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ มีการนำผลการวิเคราะห์และผลการศึกษาความจำเป็นในการมี/ใช้กฎหมาย เสนอต่อคณะกรรมการเพื่อพิจารณาตัดสินปรับปรุงแก้ไข หรือยกเลิกพระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549

สำหรับภาพรวมขององค์ประกอบที่ 1 ความจำเป็นในการมี/ใช้กฎหมายในปัจจุบัน ซึ่งอยู่ในระดับ 6 (ปานกลาง) ยังคงมีประเด็นที่ต้องดำเนินการเพิ่มเติมเพื่อให้ผลการดำเนินการอยู่ในระดับที่สูงขึ้น โดยคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ จะต้องดำเนินการนำผลการวิเคราะห์และผลการศึกษาความจำเป็นในการมี/ใช้กฎหมาย เพื่อพิจารณาตัดสินปรับปรุงแก้ไข หรือยกเลิกพระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549

องค์ประกอบที่ 2 บทบัญญัติของกฎหมาย มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 50.17 อยู่ในระดับ 6 (ปานกลาง) ดำเนินการต่อไปได้ แต่ต้องมีการปรับปรุงแก้ไขในบางตัวชี้วัด ซึ่งประกอบด้วยตัวชี้วัด 2.1 ระบบตรวจสอบบทบัญญัติกฎหมาย มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 55.47 อยู่ในระดับ 6 (ปานกลาง) มีแนวทางการดำเนินการ คือ ดำเนินการต่อไปได้ แต่ต้องมีการปรับปรุงแก้ไขเกณฑ์พิจารณาที่ 4 คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ มีการตรวจสอบความซ้ำซ้อนของพระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549 กับกฎหมายอื่นที่มีบทบัญญัติบังคับใช้เรื่องเดียวกัน และเกณฑ์พิจารณาที่ 5 คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ มีการนำผลการตรวจสอบ/การทบทวนกฎหมายไปใช้เพื่อปรับปรุง แก้ไข หรือยกเลิกกฎหมาย ให้มีความทันสมัยและสอดคล้องกับบริบทของสังคม สำหรับตัวชี้วัด 2.2 การทบทวนแก้ไขบทบัญญัติ และสภาพบังคับของกฎหมาย มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 44.87 อยู่ในระดับ 5 (ปานกลาง) มีแนวทางการดำเนินการ คือ ดำเนินการต่อไปได้ แต่ต้องมีการปรับปรุงแก้ไขเกือบทุกเกณฑ์พิจารณา คือ เกณฑ์พิจารณาที่ 1 คณะกรรมการพัฒนา

การบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ มีการจัดทำแผนการทบทวนและแก้ไขบทบัญญัติของกฎหมาย และสภาพบังคับของกฎหมายอย่างจริงจังและต่อเนื่อง เกณฑ์พิจารณาที่ 2 คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ มีกระบวนการทบทวนและแก้ไขบทบัญญัติของกฎหมายและสภาพบังคับของกฎหมายที่เป็นระบบ โปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้ เกณฑ์พิจารณาที่ 4 คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ มีข้อมูลประกอบการทบทวนและแก้ไขบทบัญญัติจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และ/หรือ ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากบทบัญญัติของกฎหมาย และสภาพบังคับของกฎหมาย โดยมีข้อสรุปที่เป็นประโยชน์ในรูปแบบรายงานที่น่าเชื่อถือ และเกณฑ์พิจารณาที่ 5 คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ มีการนำผลการดำเนินงานและข้อสรุปจากเกณฑ์พิจารณาที่ 4 ไปใช้เพื่อการทบทวนและแก้ไขบทบัญญัติของกฎหมายและสภาพบังคับของกฎหมาย

สำหรับภาพรวมขององค์ประกอบที่ 2 บทบัญญัติของกฎหมาย ซึ่งอยู่ในระดับ 6 (ปานกลาง) ยังคงมีประเด็นที่ต้องดำเนินการเพิ่มเติมเพื่อให้ผลการดำเนินการอยู่ในระดับที่สูงขึ้น โดยคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ จะต้องมีการตรวจสอบความซ้ำซ้อนของพระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549 กับกฎหมายอื่นที่มีบทบัญญัติบังคับใช้เรื่องเดียวกัน และมีการนำผลการตรวจสอบ/การทบทวน กฎหมายไปใช้เพื่อปรับปรุง แก้ไข หรือยกเลิกกฎหมาย ให้มีความทันสมัยและสอดคล้องกับบริบทของสังคม นอกจากนี้คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ต้องจัดทำแผนการทบทวน

และแก้ไขบทบัญญัติของกฎหมายและสภาพบังคับของกฎหมายอย่างจริงจังและต่อเนื่อง โดยมีกระบวนการทบทวนและแก้ไขบทบัญญัติของกฎหมายและสภาพบังคับของกฎหมายที่เป็นระบบ โปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้ โดยมีการใช้ข้อมูลประกอบการทบทวนและแก้ไขบทบัญญัติจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และ/หรือ ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากบทบัญญัติของกฎหมาย และสภาพบังคับของกฎหมาย และมีข้อสรุปที่เป็นประโยชน์ในรูปแบบรายงานที่น่าเชื่อถือเพื่อการทบทวนและแก้ไขบทบัญญัติของกฎหมาย และสภาพบังคับของกฎหมายต่อไป

องค์ประกอบที่ 3 การนำกฎหมายไปบังคับใช้ มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 82.52 ถึงแม้จะอยู่ในระดับ 9 (ดีเยี่ยม) แต่เมื่อพิจารณาในระดับรายเกณฑ์พิจารณาของแต่ละตัวชี้วัด พบว่า ในตัวชี้วัด 3.1 การคัดสรรผู้ปฏิบัติงานบังคับใช้กฎหมาย เกณฑ์พิจารณาที่ 3 สำนักงานกิจการยุติธรรม มีเกณฑ์การประเมินผู้ปฏิบัติงานอย่างถูกต้อง เช่น กรอบสมรรถนะ หรือกำหนดตามลักษณะงาน/ภารกิจ เป็นต้น เกณฑ์พิจารณาที่ 4 สำนักงานกิจการยุติธรรม มีกระบวนการประเมินสมรรถนะเพื่อคัดเลือกผู้ปฏิบัติงานบังคับใช้กฎหมายที่เหมาะสมกับหน้าที่และความรับผิดชอบอย่างโปร่งใสและเป็นระบบ และตัวชี้วัด 3.2 การกำกับติดตามผู้ปฏิบัติงานบังคับใช้กฎหมาย เกณฑ์พิจารณาที่ 1 สำนักงานกิจการยุติธรรม มีแผนการตรวจสอบสมรรถนะของผู้ปฏิบัติงานตามรอบระยะเวลา เกณฑ์พิจารณาที่ 3 สำนักงานกิจการยุติธรรม มีการกำหนดมาตรการและเกณฑ์การปฏิบัติที่เหมาะสมเพื่อกำกับผู้ปฏิบัติงานบังคับใช้กฎหมาย ให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ตามขั้นตอนที่เกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติ

พัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549 เกณฑ์พิจารณาที่ 4 สำนักงานกิจการยุติธรรม มีผลการประเมินประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้บังคับใช้กฎหมายตามขอบข่ายหน้าที่ที่รับผิดชอบโดยมีข้อมูลประกอบการพิจารณา เช่น ระยะเวลาในการดำเนินการ จำนวนผลงานที่กำหนดไว้ตามตัวชี้วัด เป็นต้น เกณฑ์พิจารณาที่ 5 สำนักงานกิจการยุติธรรม มีการประเมินคุณภาพการให้บริการหรือการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ และเกณฑ์พิจารณาที่ 6 สำนักงานกิจการยุติธรรม มีการนำผลการประเมินคุณภาพการให้บริการหรือการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่มาใช้เพื่อปรับปรุงพัฒนาการให้บริการหรือประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ทั้งหมดที่กล่าวมาต่างมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ 8 (ดี) ซึ่งหากสำนักงานกิจการยุติธรรมต้องการพัฒนาให้เกิดความสมบูรณ์มากขึ้น จึงควรดำเนินการพัฒนาการดำเนินการตามเกณฑ์พิจารณาดังกล่าว

องค์ประกอบที่ 4 ความรู้ทัศนคติและพฤติกรรมของผู้ถูกบังคับใช้กฎหมาย มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 28.12 อยู่ในระดับ 3 (น้อย) ดำเนินการต่อไปได้ แต่ต้องมีการปรับปรุงแก้ไขในทุกตัวชี้วัด ซึ่งประกอบด้วยตัวชี้วัด 4.1 ความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลและความรู้ของผู้ถูกบังคับใช้กฎหมาย ภายหลังที่กฎหมายมีผลบังคับใช้ ต้องมีการปรับปรุงแก้ไขตามเกณฑ์พิจารณาที่ 3 สำนักงานกิจการยุติธรรม มีการสำรวจข้อมูลความสามารถเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับพระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549 จากผู้ถูกบังคับใช้กฎหมาย เกณฑ์พิจารณาที่ 4 สำนักงานกิจการยุติธรรม มีการประเมินความรู้ความเข้าใจในพระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549 จากผู้ถูกบังคับใช้กฎหมาย

และเกณฑ์พิจารณาที่ 5 สำนักงานกิจการยุติธรรม มีการนำผลการประเมินไปใช้ปรับปรุงพัฒนาการประชาสัมพันธ์และจัดเตรียมช่องทางการเข้าถึงข้อมูลความรู้เกี่ยวกับพระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549 เพื่อส่งให้ผลการประเมินสูงขึ้นหรือเป็นไปตามที่ผู้ถูกบังคับใช้กฎหมายคาดหวัง ตัวชี้วัด 4.2 ทศนคติของผู้ถูกบังคับใช้กฎหมาย ภายหลังที่กฎหมายมีผลบังคับใช้ ต้องมีการปรับปรุงแก้ไขตามเกณฑ์พิจารณาที่ 1 สำนักงานกิจการยุติธรรม มีคะแนนระดับการประเมินหรือสำรวจทัศนคติ/ความพึงพอใจ/ความเชื่อมั่นของผู้ถูกบังคับใช้กฎหมายต่อกฎหมายหรือกระบวนการยุติธรรมตามเกณฑ์ที่กำหนด และตัวชี้วัด 4.3 พฤติกรรมของผู้ถูกบังคับใช้กฎหมาย ภายหลังที่กฎหมายมีผลบังคับใช้ ต้องมีการปรับปรุงแก้ไขตามเกณฑ์พิจารณาที่ 1 สำนักงานกิจการยุติธรรม มีการประเมินหรือสำรวจพฤติกรรมของผู้ถูกบังคับใช้กฎหมายที่มีการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการบังคับใช้กฎหมายซึ่งผลการประเมินเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด

สำหรับภาพรวมขององค์ประกอบที่ 4 ความรู้ทัศนคติและพฤติกรรมของผู้ถูกบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งอยู่ในระดับ 3 (น้อย) ยังคงมีประเด็นที่ต้องดำเนินการเพิ่มเติมเพื่อให้ผลการดำเนินการอยู่ในระดับที่สูงขึ้น โดยสร้างระบบการสำรวจข้อมูลความสามารถเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับพระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549 โดยมีการประเมินความรู้ความเข้าใจในพระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549 ของผู้ที่เกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัตินี้ รวมถึงมีการนำ

ผลการประเมินไปใช้ปรับปรุงพัฒนาการประชาสัมพันธ์และจัดเตรียมช่องทางการเข้าถึงข้อมูลความรู้เกี่ยวกับพระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549 และต้องมีการให้คะแนนระดับการประเมินหรือสำรวจทัศนคติ/ความพึงพอใจ/ความเชื่อมั่น ของผู้ที่เกี่ยวข้องต่อพระราชบัญญัตินี้

องค์ประกอบที่ 5 ผลที่ได้รับจากการบังคับใช้กฎหมาย มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 70.73 ถึงแม้จะอยู่ในระดับ 8 (ดี) แต่เมื่อพิจารณาในระดับรายเกณฑ์พิจารณาของแต่ละตัวชี้วัด พบว่าในตัวชี้วัด 5.1 ผลการเปลี่ยนแปลงภายหลังจากการบังคับใช้กฎหมาย เกณฑ์พิจารณาที่ 1 สำนักงานกิจการยุติธรรม มีการวิเคราะห์เปรียบเทียบตัวเลข สถิติ หรือผลการดำเนินงาน ตามอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ อยู่ในระดับ 8 (ดี) และเกณฑ์พิจารณาที่ 2 สำนักงานกิจการยุติธรรม มีการประเมินติดตามข้อมูลตัวเลข สถิติ หรือผลการดำเนินงานตามแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2558-2561) ที่ส่งผลให้งานสำเร็จตามตัวชี้วัด อยู่ในระดับ 7 (ดี) ซึ่งหากสำนักงานกิจการยุติธรรมต้องการพัฒนาให้เกิดความสมบูรณ์มากขึ้น จึงควรดำเนินการพัฒนาการดำเนินการตามเกณฑ์พิจารณาดังกล่าวพัฒนาการวิเคราะห์เปรียบเทียบตัวเลข สถิติ หรือผลการดำเนินงาน ตามอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ รวมถึงพัฒนารูปแบบการจัดทำข้อมูลการประเมินติดตามที่เป็นตัวเลข สถิติ หรือผลการดำเนินงานตามแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2558-2561) ให้มีความหลากหลายมากขึ้น

องค์ประกอบที่ 6 ผลกระทบจากการบังคับใช้กฎหมาย ค่าเฉลี่ยร้อยละ 43.00 อยู่ในระดับ 5 (ปานกลาง) ดำเนินการต่อไปได้ แต่ต้องมีการปรับปรุงแก้ไขในบางตัวชี้วัด ซึ่งประกอบด้วย ตัวชี้วัด 6.1 ผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลและสังคมที่สืบเนื่องจากการบังคับใช้กฎหมาย ต้องมีการปรับปรุงแก้ไขตามเกณฑ์พิจารณาที่ 1 สำนักงานกิจการยุติธรรม มีการติดตาม หรือประเมินผลการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549 เกณฑ์พิจารณาที่ 3 สำนักงานกิจการยุติธรรม มีการศึกษาทัศนคติ/ความคิดเห็นของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549 และเกณฑ์พิจารณาที่ 4 สังคมมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น หรือแสดงการรับรู้เกี่ยวกับพระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549 และสามารถถ่ายทอดข้อมูล หรือกระตุ้นเตือนเกี่ยวกับพระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549

สำหรับภาพรวมขององค์ประกอบที่ 6 ผลกระทบจากการบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งอยู่ในระดับ 5 (ปานกลาง) ยังคงมีประเด็นที่ต้องดำเนินการเพิ่มเติมเพื่อให้ผลการดำเนินการอยู่ในระดับที่สูงขึ้น โดยมีการติดตาม หรือประเมินผลการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549 ที่ชัดเจน รวมถึงมีการศึกษาทัศนคติ/ความคิดเห็นของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549 และเพิ่มช่องทางหรือกิจกรรมให้สังคมมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น หรือแสดงการรับรู้ เกี่ยวกับ

พระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549 และสามารถถ่ายทอดข้อมูล หรือกระตุ้นเตือนเกี่ยวกับพระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549

ส่วนที่ 3 การสนทนากลุ่ม

จากการศึกษาประเด็นสำคัญจากการสนทนากลุ่ม (focus group) ตามโครงการพัฒนาเครื่องมือประเมินผลกระทบในการบังคับใช้กฎหมาย: การติดตามและประเมินผลการบังคับใช้พระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549 ผ่านเครื่องมือประเมินผลกระทบในการบังคับใช้กฎหมาย สำนักงานกิจการยุติธรรม ได้ดำเนินการในวันที่ 24 สิงหาคม พ.ศ. 2563 ณ ห้อง Canna ชั้น Lobby โรงแรมรามาร์กเด้นส์ กรุงเทพมหานคร คณะผู้วิจัยฯ พบประเด็นที่สำคัญดังต่อไปนี้

ประเด็นการสนทนากลุ่ม (focus group) ในภาพรวม

1. พระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549 ควรมีการปรับปรุงแก้ไข หรือยกเลิกในประเด็นใด

1.1 ควรมีการทบทวนพระราชบัญญัติฯ ฉบับนี้ในประเด็นการเป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศ ภายหลังจากการปรับเปลี่ยนพลวัตของบทบาทกฎหมายกับกระบวนการยุติธรรม และควรทบทวนประเด็นการนำภาคประชาชนเป็นศูนย์กลางตามยุทธศาสตร์ชาติ

1.2 กฎหมายนี้ค่อนข้างมีความสมบูรณ์ ขณะที่กระทรวงยุติธรรมคือ สำนักงานกิจการยุติธรรม ไม่ได้ทำหน้าที่บทบาทตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย จึงทำให้เกิดเป็นข้อขัดข้องเช่นการส่งต่อ/แลกเปลี่ยนข้อมูลโดยใช้แผน IT การประชาสัมพันธ์น้อย ขาดการประสานความร่วมมือด้านวิชาการ

และอื่น ๆ การจัดการประชุมบ่อยครั้งส่งผลทำให้ขาดความต่อเนื่อง รวมถึงขาดการแลกเปลี่ยนบุคลากรที่มีศักยภาพมาช่วยในการดำเนินการ

1.3 ควรมีการจัดการประเมินและติดตามผลการดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ

1.4 ในทางปฏิบัติยังขาดการบูรณาการร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรมในการบังคับใช้กฎหมาย คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ควรพิจารณาว่าจะทำให้เกิดการบูรณาการที่แท้จริงได้อย่างไร โดยประเมินในระดับภาคประชาชนว่าประชาชนได้ประโยชน์จริงหรือไม่

1.5 ผู้มีส่วนได้เสียและประชาชน ควรเข้ามามีส่วนในการให้ความเห็นในการร่างกฎหมายทุกฉบับ และมีส่วนปรับปรุงกฎหมาย

1.6 ในต่างประเทศ กฎหมายที่ประกาศใช้ไปแล้ว 5 ปี แต่ไม่มีการบังคับใช้โดยมากจะถูกยกเลิก สำนักงานกิจการยุติธรรม ควรนำประเด็นดังกล่าวมาพิจารณาเพื่อปรับใช้

2. ในปัจจุบันคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ สนใจหรือให้ความสำคัญในประเด็นใดเป็นพิเศษที่ควรมีการดำเนินการอย่างเร่งด่วน

2.1 การให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับร่างกฎหมายและการติดตามการบังคับใช้กฎหมายยังไม่ได้มีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจน และไม่สามารถวัดผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการทำงานของภาคราชการ โดยเฉพาะเรื่องของดิจิทัล มาปรับใช้กับการทำงาน จะช่วยเรื่องลดในเรื่อง

ของอัตรากำลังได้ เนื่องจากการของบประมาณในการเพิ่มบุคลากรเป็นข้อจำกัดที่สำคัญ

2.3 พิจารณาการนำกระบวนการทางเลือกมาใช้ เช่น การนำกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท มาปรับใช้ หรือนำกระบวนการในเรื่องของความยุติธรรมสมานฉันท์ มาปรับปรุงให้เป็นรูปธรรม จะช่วยให้จำนวนบุคลากรที่ต้องใช้ในกระบวนการยุติธรรมลดน้อยลง

2.4 ปัจจุบันมีกระแสเรื่องการคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนในการแสดงออกในเรื่องต่าง ๆ จะมีกฎหมายข้อใดที่เข้าไปคุ้มครองเด็กเป็นพิเศษ

2.5 การจัดเก็บข้อมูลหรือปกปิดข้อมูลที่เป็นส่วนบุคคล (security) ของผู้กระทำความผิด

2.6 ส่งเสริมหรือพัฒนามาตรการต่อผู้กระทำผิดอาญาแทนการควบคุมตัว (non-custodial)

2.7 พระราชบัญญัติว่าด้วยสารพันธุกรรมแห่งชาติในการจัดเก็บ DNA ของบุคคล การจัดเก็บสารเสพติดในเส้นผม

2.8 การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการอำนวยความสะดวก เช่น การยื่นฟ้อง/คำร้อง อิเล็กทรอนิกส์ การขอหนังสือรับรองและอื่น ๆ ผ่านระบบ Kiosk

2.9 อยากให้มีการเพิ่มคณะทำงานในระดับล่างเพื่อการประสานความร่วมมือกัน รวมไปถึงการบูรณาการความร่วมมือกันระหว่างองค์กร

2.10 สำนักงานกิจการยุติธรรม ควรมีการสื่อสารกับส่วนราชการต่าง ๆ เป็นระยะ เพื่อติดตามการบังคับใช้กฎหมาย

3. ในปัจจุบันผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติมีจำนวน ความรู้ความสามารถที่เกี่ยวข้องเพียงพอหรือไม่ และควรปรับปรุง/พัฒนา อย่างไร

- ให้เจ้าหน้าที่ของสำนักงานกิจการยุติธรรมเข้ามามีส่วนร่วมกับหน่วยงานตั้งแต่ระดับล่าง คือสนับสนุนข้อมูลเพื่อให้กฎหมายที่แก้ของหน่วยงานบรรลุวัตถุประสงค์การบังคับใช้กฎหมายของหน่วยงานนั้น

- ควรจะมีฝ่ายเลขาของคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติที่เป็นโครงสร้างที่แน่นอน ไม่ใช่เป็นลักษณะงานฝากให้กับหน่วยงานอื่นที่มีงานประจำรับผิดชอบอยู่แล้ว

- การส่งผู้แทนเข้าร่วมประชุมทำให้การขับเคลื่อนแผนแม่บทขาดประสิทธิภาพ

4. คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ มีรูปแบบการประชาสัมพันธ์การดำเนินโครงการต่างๆ ให้แก่ประชาชนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างไร และควรมีการปรับปรุง/พัฒนาในประเด็นต่างๆ อย่างไร

4.1 การประชาสัมพันธ์ของคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ค่อนข้างน้อย ควรเป็นประเด็นที่ต้องให้ความสำคัญอย่างมาก

4.2 ปรับปรุงกระบวนการประชาสัมพันธ์กฎหมายที่มาจากมติคณะรัฐมนตรีปี พ.ศ. 2560 เพื่อใช้ในการเผยแพร่ความรู้ต่างๆ ให้กับประชาชนได้รับทราบมากยิ่งขึ้น

4.3 ควรเร่งประชาสัมพันธ์ ว่ามีกฎหมายฉบับนี้อยู่ และแนะนำให้ประชาชนรู้จักหน่วยงานผู้รับผิดชอบโดยตรง

5. ท่านมีความคิดเห็นหรือมีข้อเสนอแนะอย่างไรกับการดำเนินงานของคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ

5.1 การใช้ระบบ DXC ของกระบวนการยุติธรรม จะช่วยขับเคลื่อนงานด้านกระบวนการยุติธรรมได้

5.2 พัฒนาสถาบันวิจัยด้านกระบวนการยุติธรรมของทุกหน่วยงาน ให้ส่งเสริมให้มีการทำงานร่วมกัน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

5.3 พัฒนาระบบ IT ในหน่วยงานเพื่อเชื่อมโยงข้อมูลด้านกระบวนการยุติธรรมเป็นโครงข่ายเดียวกัน รวมไปถึง การพัฒนา Application และ Portal เพื่อให้ง่ายต่อการเข้าถึงข้อมูลและการสืบค้น

5.4 ควรปรับองค์ประกอบการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติให้กะทัดรัดและกระชับขึ้น

5.5 งบประมาณเป็นปัจจัยสำคัญที่จะมาสนับสนุนแผนงาน และกิจกรรมต่างๆ โดยการใช้เทคโนโลยีอาจช่วยลดค่าใช้จ่ายได้

5.6 สร้างความตระหนักให้กับส่วนราชการต่าง ๆ ในประเด็นการพัฒนากฎหมายและการบังคับใช้กฎหมายต่างๆ จะต้องเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

5.7 คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ควรพิจารณาให้มีการบูรณาการการทำงานด้านต่างๆ รวมไปถึงการกำหนดทิศทางในเรื่องอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ

5.8 ให้ คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ มีอำนาจหน้าที่ในเรื่องที่กำลังเป็นประเด็นของสังคม และให้

ประชาชนมีส่วนร่วม โดยเฉพาะเรื่องความเชื่อมั่นของกระบวนการยุติธรรม โดยการให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการขึ้นมาโดยมีอำนาจหน้าที่ในการเข้าไปบริหารจัดการ หรือกำหนดแนวทางในการแก้ไข ให้ข้อมูลกับประชาชน เพื่อสร้างความร่วมมือ และความเข้าใจของภาคประชาชนให้มากยิ่งขึ้น

6. ทานคิดว่าปัจจัยใดที่ทำให้พระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549 สามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์ของกฎหมาย

6.1 การบังคับใช้กฎหมายฉบับนี้ให้เป็นการบังคับใช้ในลักษณะทางอ้อม ซึ่งที่ผ่านมา มีการนำแนวคิดนี้ไปพัฒนาแต่ไม่ได้มีการทำให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรม

6.2 ภาคประชาชนควรมีส่วนร่วมมากขึ้นในทุกภาคส่วน ในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การร่าง การออกกฎหมาย การตรวจสอบกฎหมาย ตลอดจนจนถึงการใช้กฎหมาย

6.3 การร่วมวิจัยเพื่อให้สอดคล้องกับแผนแม่บท จะทำให้แผนสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้ดี

7. ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ รวมถึงผู้ปฏิบัติงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องที่ผ่านมาคืออะไร

7.1 องค์ประกอบของคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ มีหน่วยงานที่เป็นผู้แทนจากหน่วยงานราชการเป็นส่วนมาก ควรเพิ่มองค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนที่ดียิ่งขึ้น

7.2 ให้ประชาชนได้ตระหนักถึงความสำคัญในการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น

ในกระบวนการทางกฎหมาย ตั้งแต่การร่างกฎหมายตลอดไปจนถึงการแก้ไขกฎหมาย

7.3 การมอบหมายผู้แทนที่ไม่มีอำนาจในการตัดสินใจเข้าร่วมประชุม ส่งผลให้การประชุมขาดผลสัมฤทธิ์

7.4 สร้างความตระหนักเรื่องการบูรณาการของกระบวนการยุติธรรมของส่วนราชการต่างๆ

7.5 การประชุมเพียงปีละครั้งเป็นจำนวนที่น้อยเกินไป ทำให้เกิดความไม่ต่อเนื่อง และส่งผลให้ขาดความตระหนักต่าง ๆ

7.6 หน่วยงานควรปรับปรุง และลดขั้นตอนการดำเนินการทางกฎหมายให้น้อยลง และประหยัดงบประมาณ

7.7 ปัญหาอยู่ที่การบังคับใช้แผน อาจแก้ไขโดยการบริหารจัดการแบบบูรณาการเชิงพื้นที่ และระบบ one plan เริ่มตั้งแต่กลุ่มภาค กลุ่มจังหวัด (กบจ.) ไปยังระดับอำเภอ ลงลึกถึงตำบล และหมู่บ้าน เพื่อให้แผนพัฒนาจังหวัดมีมิติเรื่องกฎหมายและยุติธรรมและเข้าถึงให้ประชาชนจับต้องได้

7.8 การจัดสรรงบประมาณ และบุคลากร เพื่อช่วยในการจัดการ Output เพื่อจะให้เกิดการขับเคลื่อนระดับ 3

8. ประเด็นการปรับปรุง/พัฒนากฎหมายให้มีความสอดคล้องกับบริบทของสังคม หรือความจำเป็นอื่นๆ ในการดำเนินงาน

8.1 สร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชน และแก้ไขภาพลักษณ์ที่ว่า “คุณมีไว้สำหรับขังคนจนเท่านั้น”

8.2 ไม่ว่าจะแผนใดต้องยึดการดำเนินการตามกรอบ โดยส่งเสริมการมีส่วนร่วมและรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน และ

ภาคเอกชน และมีการรับฟังความคิดเห็นอย่างต่อเนื่อง

8.3 เพิ่มความเข้มแข็งหรือจำนวนคน และเรื่องของสมรรถนะของฝ่ายต่างๆ ให้มากขึ้น

8.4 ควรมีการทบทวนโครงสร้าง กรรมการใหม่

ส่วนที่ 4 การวิพากษ์ผลการประเมิน การบังคับใช้พระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงาน ยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549

การประชุมวิพากษ์ตามโครงการพัฒนา เครื่องมือประเมินผลกระทบในการบังคับใช้ กฎหมาย: การติดตามและประเมินผลการบังคับ ใช้พระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรม แห่งชาติ พ.ศ. 2549 ผ่านเครื่องมือประเมิน ผลกระทบในการบังคับใช้กฎหมาย สำนักงาน กิจการยุติธรรมได้ดำเนินการในวันที่ 9 กันยายน พ.ศ. 2563 ณ ห้องวายุภักษ์ 6 ชั้น 5 หอประชุม วายุภักษ์ กรุงเทพมหานคร ในภาพรวมจากการ นำเสนอ ผู้เข้าประชุมมีความคิดเห็นสอดคล้อง ในประเด็นที่ผู้วิจัยนำเสนอ ทั้งนี้ มีประเด็น ที่สำคัญเพิ่มเติม ดังต่อไปนี้

1. ภาพรวมของโครงการฯ

1.1 ควรมีการจัดประชุมคณะกรรมการฯ ให้บ่อยครั้งขึ้น เพื่อให้การบังคับใช้ของ พรบ. มีประสิทธิภาพมากขึ้น

1.2 คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงาน ยุติธรรมแห่งชาติ มีบุคลากรที่มีความรู้ความ สามารถมาก จึงควรมีอำนาจ และมีบทบาท ในการพิจารณากฎหมาย ด้วยตนเอง

1.3 การประเมินกฎหมายบางตัวเช่น การคุมประพฤติ กฎหมายอาญามาตรา 56 เรื่องผู้กระทำความผิดซ้ำนั้น มีปัจจัยแวดล้อม หลายปัจจัย ไม่เพียงเฉพาะสาเหตุจากตัวกฎหมาย และจากผู้บังคับใช้กฎหมายเท่านั้น

1.4 การสร้างเครื่องมือในการประเมิน กฎหมายหากต้องการสะท้อนเรื่องของการลด การกระทำผิดซ้ำ ควรจะศึกษาให้ละเอียด มากกว่านี้

1.5 คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงาน ยุติธรรมแห่งชาติ ควรมีมติหรือมีบทบาทในเรื่อง ที่เกี่ยวข้องกับเยาวชนมากกว่านี้

1.6 การเชื่อมโยงเข้าสู่แผนแม่บท และ โครงการภายใต้แผนฯ ต้องเป็นตัวชี้วัดร่วมและ เป็น Commitment เพื่อให้เกิดการประเมินผล

1.7 การทำ MOU ระหว่างหน่วยงาน ในกำกับที่ทำงานร่วมกัน ไม่ได้ทำอย่างเต็มที่

1.8 ในส่วนของตัวชี้วัดที่ต้องพัฒนา ที่มีคะแนนต่ำกว่า 5 ต้องมีการปรับแก้

2. ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม

2.1 คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงาน ยุติธรรมแห่งชาติ ควรให้ความสำคัญกับการ มีส่วนร่วม และให้ความสำคัญกับส่วนภูมิภาค มากกว่านี้

2.2 การนำการศึกษาลักษณะเดียวกันนี้ ไปใช้กับกฎหมายเชิงนโยบายฉบับอื่นเพื่อเป็นการ สนับสนุนว่าเครื่องมือนี้มีความเหมาะสมในการ ประเมินกฎหมายในหลายรูปแบบ

นอกจากนี้ การศึกษาในเรื่องปัจจัย สำคัญความสำเร็จในการดำเนินงานจากการสัมภาษณ์ เชิงลึกและการสนทนากลุ่มพบว่าปัจจัยสู่ความสำเร็จ ในการดำเนินงาน ประกอบไปด้วยประเด็นที่สำคัญ ดังต่อไปนี้ หน่วยงานภายใต้พระราชบัญญัติ พัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549 ประกอบด้วย องค์ประกอบที่สำคัญ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรม โดยเริ่มจากบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ พัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ สำนักงานกิจการยุติธรรม ในฐานะเลขานุการ

ของคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือในการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรม โดยหากพิจารณาผลการดำเนินงานตามอำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ จะพบว่า คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ มีผลงานสำคัญหลายประการที่ส่งผลต่อการยกระดับกระบวนการยุติธรรมด้านต่าง ๆ ที่ได้ดำเนินการเพื่อให้สอดคล้องพระราชบัญญัติการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549 ได้แก่ การจัดทำแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ และแผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศกระบวนการยุติธรรมเสนอต่อคณะรัฐมนตรี โดยปัจจุบันเป็นการบังคับใช้แผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2562 - พ.ศ. 2565) การเสนอแนะและให้ความเห็นเกี่ยวกับการกำหนดนโยบายและแนวทางการบริหารงานยุติธรรมต่อคณะรัฐมนตรีหรือที่คณะรัฐมนตรีขอให้พิจารณาและมีผลต่อการแก้ไขปัญหาด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม อาทิ แนวทางการแก้ไขกฎหมายชายฝั่งเพื่อช่วยเหลือเกษตรกร การแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เกี่ยวกับระยะเวลาการทำสัญญาเช่าอสังหาริมทรัพย์ การยกเว้นและให้ความเห็นกฎหมายที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับหลายหน่วยงาน อาทิ พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 25) พ.ศ. 2550 (ปรับปรุงวิธีการชั่งหรือจตุก การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่เป็นหญิงมีครรภ์) พระราชบัญญัติส่งผู้ร้ายข้ามแดน พ.ศ. 2551 พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 การประสานงานระหว่างหน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง

กับการบริหารงานยุติธรรม หรือรายงานต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อให้เกิดความร่วมมือในการประสานงานระหว่างหน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานยุติธรรม เพื่อแก้ไขข้อขัดข้องที่เป็นอุปสรรคต่อการบริหารงานยุติธรรม ส่งเสริมความร่วมมือในการบริหารงานยุติธรรม หรือการดำเนินการตามแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ และแผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศกระบวนการยุติธรรม อาทิ แผนงานในการเตรียมความพร้อมของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมเพื่อรองรับการจัดตั้งศาลชั้นต้นและแผนกคดีในศาลยุติธรรม (มติคณะรัฐมนตรี 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2559) การจัดทำงบประมาณในลักษณะบูรณาการที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปกฎหมายและพัฒนากระบวนการยุติธรรม การศึกษา วิเคราะห์ และประเมินผลการบังคับใช้ให้เป็นไปตามกฎหมาย หรือการปฏิบัติตามแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ เพื่อแก้ไขปัญหาลegal system ที่เกิดขึ้น โดยมีการพัฒนาเครื่องมือการประเมินผลการบังคับใช้กฎหมาย Law Enforcement Indicators การประเมินผลแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2558 - พ.ศ. 2561) นอกจากนี้ ยังมีการศึกษา วิเคราะห์ และทำการศึกษาวิจัยเพื่อกำหนดแนวทางกลยุทธ์ และมาตรการในการปรับปรุงและพัฒนาการบริหารงานยุติธรรม หรือการดำเนินการตามแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ให้ไปโดยมีประสิทธิภาพและสัมฤทธิ์ผล และเสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรี หน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานยุติธรรม เพื่อพิจารณา ได้แก่

(1) ด้านกระบวนการยุติธรรม มีการเผยแพร่กฎหมายเพื่อสร้างการรับรู้ให้แก่ประชาชนและหน่วยงานภาครัฐ (มติคณะรัฐมนตรี 17 มกราคม พ.ศ. 2560) มีการจัดทำกรอบแนวทางในการป้องกันอาชญากรรม (มติคณะรัฐมนตรี 24 มกราคม พ.ศ. 2560) ข้อเสนอการปฏิรูปกิจการตำรวจ (มติคณะรัฐมนตรี 25 กรกฎาคม พ.ศ. 2560) ข้อเสนอการปฏิรูปตัวชี้วัดประสิทธิภาพกระบวนการยุติธรรมทางอาญา สถานการณ์ความเชื่อมั่นของประชาชนต่อกระบวนการยุติธรรม

(2) ด้านกฎหมาย มีการดำเนินโครงการนำเครื่องมือการประเมินผลกระทบทางกฎหมายมาใช้ในประเทศไทย (Regulatory Impact Assessment: RIA) ข้อเสนอการปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับโทษประหารชีวิตและหลักสิทธิมนุษยชนตามมติคณะรัฐมนตรี การจัดทำ (ร่าง) พระราชบัญญัติทะเบียนประวัติอาชญากรรม พ.ศ. และการจัดทำ (ร่าง) พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ ..) (มาตรการทางเลือกแทนการจำคุก)

(3) ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนากระบวนการยุติธรรม มีการจัดทำกรอบการวิจัยเพื่อพัฒนากระบวนการยุติธรรม ปีงบประมาณ 2560-2561 (มติคณะรัฐมนตรี 4 มกราคม พ.ศ. 2560) กรอบการวิจัยเพื่อพัฒนากระบวนการยุติธรรม ปีงบประมาณ 2562-2565 รวมแนวทางขับเคลื่อนชุดโครงการวิจัยด้านการพัฒนากระบวนการยุติธรรม ปีงบประมาณ 2562

(4) ด้านการพัฒนาบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม มีการจัดทำแนวทางการเตรียมบุคลากรก่อนเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมและการพัฒนาบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม

(มติคณะรัฐมนตรี 4 มกราคม พ.ศ. 2560) แนวทางการส่งเสริมค่านิยมร่วม คุณธรรม จริยธรรมให้แก่บุคลากรในกระบวนการยุติธรรม รวมแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพด้านผู้บังคับใช้กฎหมาย

(5) ด้านการพัฒนาเชิงพื้นที่ การแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมระดับจังหวัด (กพยจ.) (มติคณะรัฐมนตรี 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2560)

จะเห็นได้ว่า ปัจจัยความสำเร็จของการดำเนินงานภายใต้พระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ล้วนเกิดจากการดำเนินงานของคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ซึ่งประกอบไปด้วยผู้แทนหน่วยงานต่าง ๆ ดังนั้น การดำเนินงานบังคับใช้พระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติในอนาคต จึงต้องมีการแลกเปลี่ยนประสานงาน หรือร่วมกัน ตลอดจนบูรณาการการทำงานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ อย่างจริงจัง รวมถึงมีการเชื่อมโยงข้อมูลสารสนเทศจากหน่วยงานต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพ โดยมีนโยบายและทิศทางในการดำเนินงานที่ชัดเจน มีการดำเนินการในเชิงรุก โดยสำนักงานกิจการยุติธรรม ทำหน้าที่ฝ่ายเลขานุการของในการเสนอแนวทางและกำกับแนวทาง ตลอดจนประสิทธิภาพในการจัดประชุมคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ และการขับเคลื่อนและการติดตามประเมินผลการดำเนินการตามแผนแม่บทการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติให้ทราบถึงความสำเร็จตามอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ นอกจากนี้ ควรให้ความสำคัญกับการส่งเสริมจิตสำนึกและ

ความพร้อมในการอำนวยความสะดวกของบุคลากรที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม โดยใช้ความเข้มแข็งของการใช้กลไกทางงบประมาณ ในการกำกับหน่วยงานต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรมให้สามารถดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ไปในทิศทางเดียวกัน

ข้อมูลเพิ่มเติมที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการปรับปรุง และการพัฒนากฎหมาย ประกอบไปด้วย ประเด็นที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. ควรมีการทบทวนในมาตรา 6 ในประเด็น จำนวนของคณะกรรมการที่มีจำนวนมาก ซึ่งส่งผลต่อการนัดหมาย รวมถึงการมอบหมาย ผู้แทนที่มีการผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนไม่ต่อเนื่อง ทำให้มีผลต่อการดำเนินงานในภาพรวมของ คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรม แห่งชาติ นอกจากนี้ยังควรเพิ่มเติมในส่วนของ คณะกรรมการที่เป็นผู้แทนจากภาคประชาชน หรือเอกชน เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมจากภาค ประชาชน

2. ควรมีการทบทวนในมาตรา 10 ในประเด็น ของการสร้างกลไกที่สำคัญในการขับเคลื่อน แผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ให้มีการดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึง รูปแบบการกำกับการทำงานของหน่วยงาน ต่าง ๆ ภายใต้อำนาจของรัฐธรรมนูญฯ ทั้งทางตรงและ ทางอ้อม

3. ควรมีการทบทวนในมาตรา 16 ในประเด็น ของบทบาทที่ชัดเจนของสำนักงานกิจการยุติธรรม ในการมีส่วนร่วมต่อการขับเคลื่อนแผนแม่บท การบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ

4. ควรมีการทบทวนในมาตรา 18 ในประเด็น การเชื่อมโยงกับแผนสำคัญต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ ภาพรวมของประเทศ โดยเฉพาะเรื่องของช่วง

เวลาและขั้นตอนการจัดทำแผน ตลอดจนการ ถ่ายทอดไปสู่ระดับการปฏิบัติ

5. ควรมีการทบทวนในมาตรา 20 ในประเด็น การเชื่อมโยงกับแผนสำคัญต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ ภาพรวมของประเทศ และกลไกที่ชัดเจน ในการบูรณาการการทำงานของหน่วยงานต่าง ๆ ภายใต้อำนาจของรัฐธรรมนูญฯ รวมถึงรูปแบบการบังคับใช้ ที่ชัดเจนมากกว่าการใช้ดุลยพินิจ

การอภิปรายผล

การศึกษาเพื่อติดตามและประเมินผลการ บังคับใช้พระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงาน ยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549 ผ่านเครื่องมือ ประเมินผลการบังคับใช้กฎหมายสามารถอภิปราย ผลที่สำคัญได้ ดังนี้

1. ภาพรวมระดับการบังคับใช้พระราชบัญญัติ พัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549 มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 55.48 อยู่ในระดับ 6 (ปานกลาง) โดยใช้กฎหมายนี้ต่อไปได้ แต่ต้อง มีการปรับปรุง โดยต้องแก้ไขเกือบทุกองค์ประกอบ เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบโดยเรียง ลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า องค์ประกอบที่ 3 การนำกฎหมายไปบังคับใช้ มีระดับการบังคับใช้ กฎหมายสูงสุด มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 82.52 อยู่ใน ระดับ 9 (ดีเยี่ยม) โดยดำเนินการต่อไปได้ โดยพิจารณาบททบทวนในภาพรวม รองลงมาคือ องค์ประกอบที่ 5 ผลที่ได้จากการบังคับใช้ กฎหมาย มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 70.73 อยู่ในระดับ 8 (ดี) ดำเนินการต่อไปได้ ขณะที่ในองค์ประกอบ ส่วนหนึ่งมีผลการประเมินอยู่ในระดับปานกลาง และระดับน้อย ซึ่งประกอบด้วย องค์ประกอบที่ 1 ความจำเป็นในการมี/ใช้กฎหมายในปัจจุบัน

มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 58.33 ระดับ 6 (ปานกลาง) องค์ประกอบที่ 2 บทบัญญัติของกฎหมาย มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 50.17 ระดับ 6 (ปานกลาง) องค์ประกอบที่ 6 ผลกระทบจากการบังคับใช้กฎหมาย มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 43.00 ระดับ 5 (ปานกลาง) และองค์ประกอบที่ 4 ความรู้ทัศนคติ และพฤติกรรมของผู้ถูกบังคับใช้กฎหมาย ค่าเฉลี่ยร้อยละ 28.12 ระดับ 3 (น้อย) โดยการดำเนินการพัฒนาองค์ประกอบดังกล่าวเพื่อให้สามารถเพิ่มประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมาย จึงควรพิจารณาถึงการปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงาน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในตัวชี้วัด ภายใต้องค์ประกอบนั้น

เมื่อพิจารณาผลการประเมินการบังคับใช้พระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรม แห่งชาติ พ.ศ. 2549 รายองค์ประกอบ พบว่า ในองค์ประกอบที่ 1 ความจำเป็นในการมี/ใช้กฎหมายในปัจจุบัน และองค์ประกอบที่ 2 บทบัญญัติของกฎหมาย ทั้ง 2 องค์ประกอบ สามารถดำเนินการต่อไปได้ แต่ต้องมีการปรับปรุงแก้ไขในบางตัวชี้วัด ในเรื่องของประเด็นที่ต้องดำเนินการเพิ่มเติม เพื่อให้ผลการดำเนินการ อยู่ในระดับที่สูงขึ้น โดยจัดให้มีการประเมินความจำเป็นในการมี/ใช้กฎหมาย ระบบตรวจสอบ บทบัญญัติกฎหมาย ตลอดจนการทบทวนแก้ไขบทบัญญัติ และสภาพบังคับของกฎหมาย สอดคล้องกับสำนักงานกิจการยุติธรรม ได้เปิดรับฟังความคิดเห็นร่างพระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549 ตามพระราชกฤษฎีกาการทบทวนความเหมาะสมของกฎหมาย พ.ศ. 2558 ผ่านทางเว็บไซต์ของสำนักงานกิจการยุติธรรม www.oja.go.th มีระยะเวลาในการรับฟังความคิดเห็น ระหว่าง

วันที่ 20 มีนาคม - 20 เมษายน พ.ศ. 2561 รวมไปถึงการสอบถามความเห็นไปยังหน่วยงานภาครัฐ องค์การอิสระ และองค์การวิชาชีพด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมและที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานจำนวน 24 หน่วยงาน มีระยะเวลาในการรับฟังความคิดเห็น ระหว่างวันที่ 16 มีนาคม - 30 มิถุนายน พ.ศ. 2561 โดยผลการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนทั่วไป หน่วยงานภาครัฐ องค์การอิสระ และองค์การวิชาชีพ ด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม และที่เกี่ยวข้อง โดยผลการพิจารณาทบทวนความเหมาะสมของกฎหมายรวมถึงข้อเสนอแนะ/แนวทางการดำเนินการต่อไป สรุปได้ว่า เห็นควรให้มีพระราชบัญญัติฉบับนี้ใช้บังคับต่อไป และไม่พบว่าการดำเนินการตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ มีปัญหา อุปสรรค หรือข้อขัดข้องในการดำเนินงานที่ต้องปรับปรุงแก้ไขกฎหมายแต่อย่างใด

ในองค์ประกอบที่ 3 การนำกฎหมายไปบังคับใช้สามารถดำเนินการต่อไปได้โดยพิจารณา ทบทวนในภาพรวม เนื่องจากในองค์ประกอบนี้ สำนักงานกิจการยุติธรรมสามารถดำเนินการ ได้อย่างดีเยี่ยม เนื่องจากทางสำนักงานกิจการยุติธรรมได้มีการดำเนินการคัดสรรผู้ปฏิบัติงาน บังคับใช้กฎหมาย การกำกับติดตามผู้ปฏิบัติงาน บังคับใช้กฎหมาย ตลอดจนการบริหารทรัพยากร มนุษย์และทรัพยากรทางวัตถุได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับ ยุทธพงษ์ ลีลาภิไศย และคนอื่น ๆ (2562) ได้ศึกษาผลการประเมินการ บังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดี อาญา พ.ศ. 2546 พบว่า ในองค์ประกอบที่ 2 การนำกฎหมายไปบังคับใช้ มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 77.81 อยู่ในระดับ 8 (ดี) ดำเนินการต่อไปได้

แต่ต้องมีการปรับปรุงแก้ไขในบางเกณฑ์พิจารณาของบางตัวชี้วัด คือ ตัวชี้วัด 2.2 การกำกับติดตามผู้ปฏิบัติงานบังคับใช้กฎหมาย มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 76.96 อยู่ในระดับ 8 (ดี) และตัวชี้วัด 2.3 การบริหารทรัพยากรมนุษย์และทรัพยากรทางวัตถุ มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 62.15 อยู่ในระดับ 7 (ดี) มีแนวทางการดำเนินการ คือ ดำเนินการต่อไปได้ แต่ต้องมีการปรับปรุงแก้ไขในบางเกณฑ์พิจารณา ดังนี้ เกณฑ์พิจารณาที่ 2 มีสัดส่วนจำนวนผู้ปฏิบัติงานเพียงพอกับจำนวนผู้ติดต่อใช้บริการ

ในองค์ประกอบที่ 4 ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมของผู้ถูกบังคับใช้กฎหมาย สามารถดำเนินการต่อไปได้ แต่ต้องมีการปรับปรุงแก้ไขทุกตัวชี้วัด ในเรื่องของประเด็นที่ต้องดำเนินการเพิ่มเติมเพื่อให้ผลการดำเนินการอยู่ในระดับที่สูงขึ้น ในด้านความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลและความรู้ของผู้ถูกบังคับใช้กฎหมายภายหลังที่กฎหมายมีผลบังคับใช้ โดยจัดให้มีการสำรวจข้อมูลความสามารถเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับสำนักงานกิจการยุติธรรม รวมถึงการประเมินความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสำนักงานกิจการยุติธรรมจากผู้ใช้บริการหรือผู้ที่สนใจ ในด้านทัศนคติของผู้ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายภายหลังที่กฎหมายมีผลบังคับใช้ โดยทำการประเมินหรือสำรวจทัศนคติ ความพึงพอใจ ความเชื่อมั่นของผู้ใช้บริการ ที่มีต่อสำนักงานกิจการยุติธรรม และในด้านพฤติกรรมของผู้ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายภายหลังที่กฎหมายมีผลบังคับใช้ โดยมีการวางแผนในการติดตาม ประเมิน หรือสำรวจพฤติกรรม ความร่วมมือของผู้ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายที่มีการเปลี่ยนแปลงภายหลังกฎหมายมีผลบังคับใช้ ซึ่งผลจากการประเมินดังกล่าวจะเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาการให้บริการ

ของสำนักงานกิจการยุติธรรม สอดคล้องกับยุทธพงษ์ ลีลากิจไพศาล และคนอื่น ๆ (2561) ได้ทำการศึกษาวิจัยโครงการติดตามและการประเมินผลการบังคับใช้พระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2558 ได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ดังนี้ ควรมีการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อให้ความรู้และพัฒนาด้านการประเมินผลการบังคับใช้กฎหมายแก่ผู้ที่สนใจหรือผู้ที่เป็นส่วนหนึ่งของการบังคับใช้กฎหมาย โดยสามารถนำผลการประเมินมาใช้เพื่อเพิ่มคุณภาพ หรือประสิทธิภาพของการดำเนินงาน

จากผลการประเมินการบังคับใช้พระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549 มีความสอดคล้องกับหลักการรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 77 ที่ระบุไว้ว่า

... รัฐพึงจัดให้มีกฎหมายเพียงเท่าที่จำเป็น และยกเลิกหรือปรับปรุงกฎหมายที่หมดความจำเป็นหรือไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ หรือที่เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพโดยไม่ชักช้าเพื่อไม่ให้เป็นภาระแก่ประชาชน และดำเนินการ ให้ประชาชนเข้าถึงตัวบทกฎหมายต่าง ๆ ได้โดยสะดวก และสามารถเข้าใจกฎหมายได้ง่ายเพื่อปฏิบัติตามกฎหมายได้อย่างถูกต้อง. . .

โดยพระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549 เป็นกฎหมายที่มีความจำเป็น แต่ควรจะได้มีการนำผลการวิเคราะห์และผลการศึกษาความจำเป็นในการมี/ใช้กฎหมาย เสนอต่อคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติเพื่อพิจารณาปรับปรุง แก้ไขพระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549 โดยอาจต้องจัดทำแผนการทบทวนและแก้ไข

บทบัญญัติของกฎหมายและสภาพบังคับของกฎหมายอย่างจริงจังและต่อเนื่อง โดยมีกระบวนการทบทวนและแก้ไขบทบัญญัติของกฎหมายและสภาพบังคับของกฎหมายที่เป็นระบบ โปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้ โดยมีการใช้ข้อมูลประกอบการทบทวนและแก้ไขบทบัญญัติจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และ/หรือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากบทบัญญัติของกฎหมาย และสภาพบังคับของกฎหมาย และมีข้อสรุปที่เป็นประโยชน์ในรูปแบบรายงานที่น่าเชื่อถือเพื่อการทบทวนและแก้ไขบทบัญญัติของกฎหมาย และสภาพบังคับของกฎหมายต่อไป รวมถึงพัฒนาปรับปรุงการประชาสัมพันธ์และจัดเตรียมช่องทางการเข้าถึงข้อมูลความรู้เกี่ยวกับพระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549 ให้กับประชาชนและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพ

2. จากประเด็นที่สำคัญของการติดตามและการประเมินผลการบังคับใช้พระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549 ในด้านปัจจัยความสำเร็จที่พบจากการสัมภาษณ์และประชุมกลุ่มย่อยมีความสอดคล้องกันในประเด็น ดังนี้ หน่วยงานภายใต้พระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติมีการแลกเปลี่ยนประสานงาน หรือร่วมกัน ตลอดจนบูรณาการการทำงานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ รวมถึงในระดับภูมิภาคอย่างจริงจัง และมีการเชื่อมโยงข้อมูลสารสนเทศจากหน่วยงานต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับประพาสรัตน์ สุขดิษฐ์ (2561) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมสู่ยุคไทยแลนด์ 4.0 พบว่า การปรับตัวให้เข้ากับ

การบริหารงานยุติธรรมไทยในยุค 4.0 หมายถึงองค์กรในกระบวนการยุติธรรมต้องอาศัยความร่วมมือ การประสานงานกับหน่วยงานหรือองค์กรอื่น ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและประชาชน ซึ่งเมื่อพิจารณาจากนโยบายของรัฐที่ต้องการผลักดันเศรษฐกิจของไทยเข้าสู่ยุคเศรษฐกิจดิจิทัลต้องพิจารณาจากปัจจัยบางประการ ได้แก่ กระบวนการทำงานเน้นความเป็นสหวิทยาการมากขึ้น กล่าวคือ ใช้การบูรณาการและแก้ไขปัญหาด้วยองค์ความรู้หลากหลายสาขาวิชา มีการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ลดการออกกฎหมายที่ไม่จำเป็นให้กับประชาชน การบังคับตามกฎหมายและการอำนวยความสะดวก ไม่รวมถึงอำนาจอิสระในการพิจารณาพิพากษารรคดีของศาล ซึ่งการที่จะขับเคลื่อนการดำเนินการเหล่านี้ล้วนสอดคล้องกับอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ

ในด้านปัญหาและอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมาย ในการดำเนินงานในภาพรวม พบว่าปัจจัยที่เป็นปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานประกอบไปด้วยประเด็นที่สำคัญดังต่อไปนี้ คือ แผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติที่มีอยู่ไม่มีผลบังคับใช้ในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม สำนักงานกิจการยุติธรรม ควรสร้างโอกาสในการทำ MOU กับหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม เพื่อใช้เป็นกลไกความร่วมมือให้เกิดขึ้นกับทุกหน่วยงาน และขับเคลื่อนไปในทางเดียวกัน เนื่องจากองค์ประกอบของคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ มีจำนวนมากทำให้การจัดประชุมเพื่อหารือถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นไม่ทันต่อสถานการณ์ จึงควรมีการจัดประชุม

ให้มากขึ้นและมีความต่อเนื่อง เพื่อให้ทันต่อสถานการณ์และการขับเคลื่อนตามแผน อีกทั้งยังขาดการยอมรับและให้ความร่วมมือในการขับเคลื่อนตามแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ นอกจากนี้คณะกรรมการในฐานะผู้เข้าร่วมประชุมคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ไม่มีอำนาจตัดสินใจ รวมถึงมีการผลักดันเปลี่ยนหมุนเวียนกันมาประชุม ส่งผลให้การขับเคลื่อนแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติขาดความต่อเนื่อง อีกทั้งการกำหนดนโยบายมีหลายประเด็นและยังขาดการมองในภาพรวมและเลือกประเด็นปัญหาที่สำคัญที่ส่งผลกระทบในการแก้ปัญหาในภาพรวม ตลอดจนผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการยุติธรรมไม่สามารถเข้าถึงข้อมูล เนื่องจากแต่ละหน่วยงานยังไม่มี การเชื่อมโยงข้อมูลกันอย่างเต็มที่ ดังนั้นจึงควรขยายพื้นที่ให้แก่หน่วยงานที่มีความพร้อมและสามารถแลกเปลี่ยนเชื่อมโยงข้อมูลกระบวนการยุติธรรมเพื่อให้ศูนย์แลกเปลี่ยนข้อมูลกระบวนการยุติธรรม (data exchange center: DXC) มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมยังมองปัญหาแบบแยกส่วน และมองที่งานของหน่วยงานตนเองเป็นหลักจนขาดการเรียนรู้ร่วมกันทำให้การแก้ปัญหาแบบองค์รวมไม่ชัดเจนเท่าที่ควร รวมถึงการรายงานข้อมูลสถิติของแต่ละหน่วยงานไม่ตรงกัน ควรมีหน่วยงานกลางในการกรองข้อมูล เพื่อปรับข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน และเป็นข้อมูลชุดเดียวกัน เพื่อการวิเคราะห์สภาพปัญหา และมีการแก้ไขปัญหาอย่างถูกต้อง อีกทั้งหน่วยงานต่าง ๆ ในการขับเคลื่อนแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติยังไม่เข้มแข็ง โดยเฉพาะในพื้นที่ระดับจังหวัดและมีทรัพยากรที่ไม่เพียงพอ

ส่งผลให้การสร้างกระบวนการรับรู้ในระดับจังหวัดไม่ชัดเจน รวมถึงคณะกรรมการมีความเข้าใจร่วมกันว่าต้องมีการพัฒนากระบวนการยุติธรรม ขณะที่ในภาพสุดท้ายแต่ละหน่วยงานต่างมีเป้าหมายและวิธีการที่แตกต่างกัน ส่งผลให้การดำเนินการต่าง ๆ ไม่สอดคล้องกัน ขาดการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติที่ชัดเจน รวมถึงยังขาดการประชาสัมพันธ์ ที่เกี่ยวกับงานด้านกระบวนการยุติธรรมให้แก่ประชาชนทั่วไป ส่งผลให้ประชาชนเข้าไม่ถึงและไม่รู้จักพระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549 โดยสำนักงานกิจการยุติธรรมไม่มีอำนาจเด็ดขาด และขาดอำนาจในการตัดสินใจ ส่งผลให้การแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ยังไม่สามารถทำได้อย่างเต็มที่ รวมถึงการจัดสรรงบประมาณเพื่อการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมยังไม่เพียงพอ และผลงานวิจัยยังขาดการยกระดับไปสู่การกำหนดนโยบายการดำเนินงาน จนส่งผลให้การนำไปใช้ประโยชน์ไม่ดีเท่าที่ควร

■ ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการประเมินการบังคับใช้พระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549 ผ่านเครื่องมือการประเมินผลการบังคับใช้กฎหมาย

1. ควรมีการวางแผนในการทบทวนกฎหมายอย่างจริงจัง ด้วยการนำพระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549 มาพิจารณาทุกมาตรา เพื่อให้กฎหมายมีความทันสมัย เหมาะสมกับบริบทในปัจจุบัน และเพื่อให้การทำงานเกิดประสิทธิภาพมากที่สุด

2. ควรตั้งหน่วยงานกลางทำหน้าที่ติดตามการทำงาน โดยมีผู้ปฏิบัติงานมาจากหลายหน่วยงาน เพื่อลดความซ้ำซ้อนของพระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549 กับกฎหมายอื่นที่มีบทบัญญัติบังคับใช้เรื่องเดียวกันในการทำงานของกระบวนการยุติธรรม

3. ควรมีการนำผลการตรวจสอบ/การทบทวน กฎหมายไปใช้เพื่อปรับปรุง แก้ไข หรือยกเลิกกฎหมาย ให้มีความทันสมัยและสอดคล้องกับบริบทของสังคม ให้ทันตามช่วงเวลา และทันต่อความต้องการในการบังคับใช้

4. ควรมีการวางแผนในการจัดทำแผนการทบทวนและแก้ไขบทบัญญัติของกฎหมาย และสภาพบังคับของกฎหมายอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง เนื่องจากพระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549 ใช้มาเป็นระยะเวลานาน และพบว่ายังไม่เคยมีการทบทวน ปรับปรุง แก้ไข อย่างจริงจัง

5. ควรดำเนินการวางแผนการทบทวนและแก้ไขบทบัญญัติของกฎหมายและสภาพบังคับของกฎหมายที่เป็นระบบ โปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้อย่างจริงจัง เนื่องจากพระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549 ได้มีการบังคับใช้มาเป็นระยะเวลานาน

6. ควรมีการวางแผนในการนำข้อมูลประกอบการทบทวนและแก้ไขบทบัญญัติจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และ/หรือ ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากบทบัญญัติของกฎหมายและสภาพบังคับของกฎหมาย และจัดทำเป็นสรุปที่เป็นประโยชน์ในรูปแบบรายงานที่นำเสนอเพื่อไปใช้ประโยชน์ในการทบทวน แก้ไขบทบัญญัติต่อไป

7. ควรมอบหมายให้คณะทำงานทำการร่างแผนการดำเนินงานเพื่อนำเสนอคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พิจารณา

8. ควรให้บุคลากรทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศพัฒนาเว็บไซต์ของสำนักงานกิจการยุติธรรมโดยใช้ช่องทางดังกล่าวสำรวจความสามารถในการเข้าถึงข้อมูล

9. ควรมีการสร้างระบบการประเมินความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549 จากผู้ใช้บริการหรือผู้ที่สนใจเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาการให้บริการ

10. ควรสร้างระบบการประเมินความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลและความรู้ของผู้ถูกบังคับใช้กฎหมายในด้านการประชาสัมพันธ์ และจัดเตรียมช่องทางการเข้าถึงข้อมูลความรู้เกี่ยวกับกฎหมาย และการดำเนินการนำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนา

11. ควรมีการสำรวจและประเมินความพึงพอใจเพื่อนำไปพัฒนาปรับปรุงการปฏิบัติงาน ไปจนถึงระดับนโยบายแผนยุทธศาสตร์ และควรมีการประเมินหรือสำรวจทัศนคติ ความพึงพอใจ ความเชื่อมั่นของประชาชนต่อสำนักงานกิจการยุติธรรม

12. ควรมีการติดตาม ประเมินหรือสำรวจพฤติกรรมผู้ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายซึ่งการประเมินนี้เป็นส่วนสำคัญต่อการไปพัฒนากระบวนการยุติธรรมต่อไปในอนาคต

13. ควรมีการสร้างระบบการติดตาม หรือประเมินผลการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549 ที่ชัดเจนขึ้นในทุกๆ ปี

14. ควรมีกำหนดแผนและแนวทางในการศึกษาทัศนคติ/ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อพระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549 ให้ชัดเจน

15. ควรสร้างวิธีการใหม่ ๆ ที่จะทำให้นุคคลที่เกี่ยวข้องและประชาชนเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นให้มากขึ้น ซึ่งจะเป็นโยบายที่ยังต้องงานด้านกระบวนการยุติธรรม

ข้อเสนอแนะสำหรับการปรับปรุงเครื่องมือการประเมินผลการบังคับใช้กฎหมาย

1. ควรมีการสร้างชุดการประเมินจากเครื่องมือการประเมินผลการใช้กฎหมายเดิมให้มีความเหมาะสมกับลักษณะการบังคับใช้กฎหมายในลักษณะต่าง ๆ เช่น กฎหมายลักษณะบังคับ กฎหมายลักษณะการให้บริการ กฎหมายลักษณะเชิงนโยบาย เป็นต้น โดยจัดทำเป็นรูปแบบต่าง ๆ ให้กับผู้นำไปใช้ในการประเมินผลการบังคับใช้กฎหมาย เลือกให้เหมาะสมกับลักษณะของกฎหมายที่ต้องการประเมิน

2. สืบเนื่องจากลักษณะกฎหมายที่มีความแตกต่างกัน ย่อมส่งผลต่อการตั้งข้อคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลสำหรับการประเมินผลมีความแตกต่างกัน ดังนั้นเมื่อมีการปรับปรุงเครื่องมือจึงควรให้ความสำคัญกับการตั้งข้อคำถามในแต่ละชุดของเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผลการบังคับใช้กฎหมาย

3. จากการเก็บข้อมูลการประเมินผลการบังคับใช้กฎหมายในองค์ประกอบที่ 1 และองค์ประกอบที่ 2 พบว่าบางประเด็นมีเนื้อหาที่ใกล้เคียงกัน หรือมีความหมายที่คล้ายคลึงกัน ส่งผลให้ผู้นำเครื่องมือนี้ไปใช้อาจเกิดความสับสนในการตั้งข้อคำถาม รวมถึงผู้ให้ข้อมูลอาจมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนกับประเด็นคำถาม

ดังนั้นหากมีการปรับปรุงเครื่องมือการประเมินผลการบังคับใช้กฎหมาย คณะผู้วิจัยจึงเสนอให้มีการทบทวนองค์ประกอบดังกล่าว ซึ่งอาจเป็นการยุบรวมหรือปรับข้อความให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

4. สำหรับในภาพรวมขององค์ประกอบที่ 3-6 ประเด็นเนื้อหาในการประเมินมีความจำเป็นอย่างยิ่งในเชิงพัฒนาหรือการบริหาร คณะผู้วิจัยเห็นว่าสามารถดำเนินการใช้ต่อไปได้โดยให้มีการปรับข้อความในบางเกณฑ์พิจารณาให้มีความชัดเจนและเหมาะสมกับบริบทของกฎหมายในลักษณะต่าง ๆ ให้มากขึ้น

5. การประเมินตามเกณฑ์พิจารณาในบางข้อขององค์ประกอบที่ 3-6 ในกรณีบางเกณฑ์พิจารณาที่เกี่ยวข้องกับผลการศึกษา เช่น การศึกษาทัศนคติการศึกษาระดับการรับรู้สามารถเก็บข้อมูลเพื่อใช้สำหรับการประเมินผลกับหน่วยงานผู้บังคับใช้กฎหมายได้โดยตรง ซึ่งผู้ประเมินอาจจะทำการสอบถามผู้ให้ข้อมูลในกลุ่มต่าง ๆ เป็นการสอบถามประกอบกับผลการศึกษาดังกล่าวได้

6. สำหรับองค์ประกอบที่ 7 ความคุ้มค่าของการตราและใช้กฎหมาย ควรกำหนดคุณสมบัติของกฎหมายที่ต้องมีการประเมินในองค์ประกอบที่ 7 ในลักษณะภาคบังคับ เช่น ระยะเวลาของการใช้กฎหมายหากมีการบังคับใช้เป็นเวลาเกิน 10 ปี หรือการใช้งบประมาณที่เกิดขึ้นจากกฎหมายฉบับนั้น อีกทั้งสามารถดำเนินการประเมินในองค์ประกอบนี้ได้หากหน่วยงานมีความสมัครใจเข้ารับการประเมินในองค์ประกอบดังกล่าว อย่างไรก็ตาม องค์ประกอบนี้ ถือว่า จะดำเนินการได้ยาก หากหน่วยงานมิได้มีการเตรียมความพร้อมล่วงหน้า หน่วยงานต้องตระหนักว่า ต้องมี

ความพร้อมในการเตรียมข้อมูลเพื่อมาประเมินในองค์ประกอบนี้ เพราะองค์ประกอบนี้จะสอดคล้องกับการวิเคราะห์ผลกระทบในการออกกฎหมายตามพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. 2562 ที่กำหนดให้ในการออกกฎหมายต้องมีการวิเคราะห์เหตุผลและความจำเป็น รวมถึง (1) ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อประเทศ สังคม หรือประชาชน (2) ความพร้อมและต้นทุนของรัฐในการปฏิบัติตามและบังคับให้เป็นไปตามกฎหมาย (3) ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมหรือสุขภาพหรือผลกระทบอื่นโดยรวมที่สำคัญ โดยจะเห็นว่าการวิเคราะห์ผลกระทบในการออกกฎหมายนี้ ได้สะท้อนแง่มุมบางประการของความคุ้มค่าเมื่อกฎหมายได้บังคับใช้ไประยะหนึ่งแล้ว และสำนักงานกิจการยุติธรรมควรมีการศึกษาหรือจัดทำแนวทาง วิธีการเบื้องต้นเพื่อใช้ในการศึกษาในประเด็นนี้ จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนาหรือบังคับใช้กฎหมาย

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

สำหรับข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป คณะผู้วิจัยขอเสนอแนวทางสำหรับการศึกษาค้นคว้าเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยเพื่อพัฒนาการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549 ดังนี้

1.1 ควรมีการศึกษาแนวทางการบูรณาการการทำงานระหว่างหน่วยงานเพื่อการขับเคลื่อนแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติอย่างเป็นรูปธรรม

1.2 ควรมีการศึกษารูปแบบหรือแนวทางการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างการรับรู้ของสังคม

เกี่ยวกับพระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549 ทั้งในส่วนของผู้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายหรือนโยบายด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมที่เกิดจากข้อเสนอของคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ และประชาชนผู้ถูกบังคับใช้กฎหมายว่าคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ สามารถขับเคลื่อนหรือผลักดันนโยบายด้านกระบวนการยุติธรรมผ่านกลไกผู้ถูกบังคับใช้กฎหมายได้อย่างไร

1.3 ควรมีการศึกษาผลสัมฤทธิ์ในการดำเนินงานของคณะกรรมการคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ รวมถึงการขับเคลื่อนแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติในแต่ละฉบับ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยเพื่อพัฒนาเครื่องมือการประเมินผลการบังคับใช้กฎหมายที่สำนักงานกิจการยุติธรรม ได้พัฒนาขึ้น ดังนี้

2.1 ควรมีการนำเครื่องมือประเมินผลการบังคับใช้กฎหมายไปประเมินกฎหมายฉบับอื่น ๆ ที่มีลักษณะแตกต่างในการบังคับใช้เพื่อให้เครื่องมือได้รับการพัฒนาและยกระดับไปใช้กับกฎหมายต่าง ๆ ได้เพิ่มมากขึ้น เช่น กฎหมายที่มีสภาพบังคับในลักษณะนโยบายซึ่งมิได้เป็นการบังคับใช้กับประชาชนโดยตรง เป็นต้น เพื่อเป็นการเปรียบเทียบผลจากการประเมิน

2.2 ปัจจุบันได้มีการนำเครื่องมือประเมินผลการบังคับใช้กฎหมายมาทดลองใช้กับกฎหมายแล้วจำนวน 4 ฉบับ โดยเฉพาะกฎหมายที่มีสภาพบังคับในลักษณะเป็นการให้บริการประชาชน ได้แก่ พระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2558 พระราชบัญญัติค่าตอบแทน

ผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลย ในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และที่แก้ไขเพิ่มเติม และพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 รวมถึงกฎหมายที่มีสภาพบังคับ ในลักษณะนโยบาย ได้แก่ พระราชบัญญัติพัฒนา การบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549 จึงเห็นควรที่จะได้มีการทบทวนเครื่องมือ การประเมินผลการบังคับใช้กฎหมายที่สำนักงาน กิจการยุติธรรม ได้พัฒนาขึ้นเพื่อให้เครื่องมือ ดังกล่าวมีความเหมาะสมและสามารถนำมาใช้ เป็นเครื่องมือประเมินผลการบังคับใช้กฎหมาย ที่มีความเที่ยงตรงสอดคล้องกับพระราชบัญญัติ หลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมิน ผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. 2562 ต่อไป

■ บรรณานุกรม

ประพาฬรัตน์ สุขดิษฐ์. (2561). แนวทาง การพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมสู่ยุค ไทยแลนด์ 4.0. อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัย ราชภัฏอุบลราชธานี.

ยุทธพงษ์ ลีลากิจไพศาล และคนอื่นๆ. (2561). โครงการวิจัยการติดตามและการประเมินผล การบังคับใช้พระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2558. กรุงเทพฯ: สำนักงานกิจการ ยุติธรรม.

ยุทธพงษ์ ลีลากิจไพศาล และคนอื่นๆ. (2562). โครงการวิจัยการติดตามและการประเมินผล การบังคับใช้พระราชบัญญัติการคุ้มครอง พยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546. กรุงเทพฯ: สำนักงานกิจการยุติธรรม.

อุไร จักรษ์ตรึงมล. (2560). โครงการประเมิน กฎหมายและติดตามประเมินผลการบังคับ ใช้กฎหมายในกระบวนการยุติธรรม : กรณี ศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาเครื่องมือการประเมิน ผลการบังคับใช้กฎหมาย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

